

Fundación Yvy Marãe'ỹ
rembijeporekapy oipytyvõva Consejo
Nacional de Ciencia y Tecnología
(CONACYT)

OÑEMBYATY GUARANI ÑE'ËNDY
OÏHAGUÉICHA HA OÑEMOHEÑÓI
ÑE'ËPYAHU OJEPORÚVA INFORMÁTICA
HA ÑANDUTI-PE

COMPILAR LA TERMINOLOGÍA
GUARANÍ EXISTENTE Y ELABORAR
NUEVOS TÉRMINOS EN EL ÁMBITO DE
LA INFORMÁTICA E INTERNET

ARANDUKA 1

ISBN 978-99967-0-458-1

9 789996 704581

OÑEMBYATY GUARANI ÑE'ĒNDY
OĨHAGUÉICHA HA OÑEMOHEÑÓI ÑE'ĒPYAHU
OJEPORÚVA INFORMÁTICA HA ÑANDUTI-PE

Marandupaha

Tembiaporã ohupytyséva: Oñembyaty guarani ñe'ëndy oĩhaguéicha ha omoheñói ñe'ēpyahu ojeporúva informática ha ñandutí-pe, upéi oñembohyrúta peteĩ hendápe maymavépe ġuarã. Oñembyatýta ñe'ēita ojejeporekakuévo umi medio electrónico ha ñandutípe, upéi oñehesa'ỹijóta añetehápepa he'ípa upe he'iséva ha he'isetéva. Ko'áva rapykuerépe, oñemoñe'ēasa ñepyrúta ohóvo / oñembohekoporã rekávo pojoapy pyahu peteĩ hendápe, maymavete tapicha oñeiteresávape ġuarã.

MARANDU RENDA

Investigación “Compilar la terminología guaraní existente y elaborar nuevos términos en el ámbito de la informática e internet”.

Jeporekapy “Oñembyaty guarani ñe'ëndy oĩhaguéicha ha oñemoheñói ñe'ěpyahu oje-
porúva informática ha ñanduti-pe”.

Fundación Yvy Marãe'ỹ

Consejo Nacional de Ciencia y Tecnología (CONACYT)

TAPICHAKUÉRA OMBA'APÓVA

Perla Álvarez Brítez

Mauro Javier Lugo

Manuel Fernández

Miguel Ángel Verón

Omoñe'ėhasáva

Federico Rolón Ramírez

Ever Matías Medina

Omarandumono'õva:

Luz María Robledo

Federico Ñamandu Verón Alvarez

Zulma Álvarez Brítez

Pedro Leonardo Alvarez

Omboheko ha omohendáva:

Carmen López

ISBN 978-99967-0-458-1

Oikuatiajopýva:

Arandurã Editorial

Impreso en Paraguay. Ojekuatiajopy Paraguáipe

San Lorenzo, julio de 2017

ÑE'ËÑEPYRŪ

Upe jasyo 2014-pe, Fundación Yvy Marãe'ỹ ogueroꞑuahẽ Consejo Nacional de Ciencia y Tecnología (CONACYT)-pe tembiapo jeporekapyrã rehegua hérava: “Oñembyaty guarani ñe'ëndy oĩhaguéicha ha oñemoheñoí ñe'ẽpyahu ojeoporúva informática ha ñanduti-pe”. Yvy Marãe'ỹ rembipota peteĩva ha'ehína toipytyvõmi upe política ojegueroakuaa haꞑua guarani ñe'ẽ ha toñembohekopyahumi avei ohóvo. Ko tembiaporã oñemoheñoí ha ojegueroꞑuata ko temimoĩmby rembipota ryepýpe.

Upe jasyo 2015-pe, ko Tembiaporã oñemoneĩ Tembiapoukapy P^y 127, 20 jasyrundy jave. Upe arýpe jey, jasyoapýpe, oñemopyrenda peteĩ Tapicha Aty ogueroꞑatáva ko jeporekapy, oĩhápe irundy tapicha. Upeive oike avei omba'apo ambue tapicha oipytyvõséva ijeheꞑunte, taha'e ñe'ẽasahára térã ñe'ẽmbyatyhára.

Ojegueroꞑuatañepyrũ haꞑua ko Tembiaporã, oñembohysýi kuatiápe mba'eichaitépa oñemba'apóta ohóvo. Vokoikemíro ğuarã ojehecháma katu mba'e tape rehepa ojeguataáta ohóvo ojejeporekakuévo, hákatu ojehechakuaa avei oñeikotevẽvetaha ambue mba'e, ko téma oñeñemoarandusa'i rehe gueteri mbo'ehaohára ko ñane retãme. Upémaramo ojeje'ykeko ambue tembiapo peichagua nungáva, ojegueroꞑuata mava'ekue rehe ñe'ẽ ambuépe, ko'ýte umi ñe'ẽ oje'apo'i ha ojeporusa'ivéva rehe Europa rupi. Ojejekupyty ha oñeñemongeta avei ñe'ẽpykuaahára, ñe'ẽteekuaahára ha ñe'ẽasahára tetã ambueꞑáva ndive; upéicha avei, oñemoñe'ẽjovake tapicha arandu omotenonde térã omoñe'ẽasava'ekuépe guaraníme ñanduti, kundahaha ha marandueta. Oñemba'apo umi omoñe'ẽasava'ekue ndive Facebook, kundahaha Aguaratata, Google ha maranduryru hérava Vikipetã.

Ijyképe avei, oñombyaty tapichakuéra omba'apóva ko'ápe ha oñembokatupyryve ñe'ẽtee ha ñe'ẽasápe, taha'e ñe'ẽ mbyatyhára ha ñe'ẽasahára oñeikuave'ẽva omba'apo haꞑua ojehepyme'ẽ'ỹre ichupekuéra. Péicha oñembokatupyry oúvo tapichakuéra 2015 paha guive ha 2016 pukukue jave. Oñeñembokatupyry avei Tekombo'e ha Tembikuaa Motenondehay-guakuéra ndive; ha'ekuéra niko omba'apopyréma oúvo omoheñoívo ñe'ẽtee guarani ñe'ẽme tetã jehekombo'e ryepýpe.

Oñeñemoarandu avei Guarani Ñe'ẽ Rerekuapavẽ-ygua kuéra ndive, jáma katu ambue mbo'ehao ohekombó'eva ndive oúvo guarani ñe'ẽ tetãpy rehe ha ñe'ẽasahára arandu tetã ambueygua ndive. Oñeñembokatupyry avei taller rupive peteĩ pytagua iñaranduetemíva ndive ñe'ẽasápe.

Ko jeporekapy ryepýpe, ojegueroꞑuata peteĩ **Seminario Internacional Ñe'ẽasa, Ñe'ẽtee ha Ñe'ẽ ojeapo'íva rehegua hérava “Jaguerojera ñane ñe'ẽ Guarani”**, 26, 27 ha 28 jasyoapy pukukue 2016-pe, ojegueroꞑomandu'aháramo avei upéramo Guarani Ñe'ẽ Arapokõindy. Upéramo, oñemombe'uháicha ko marandúpe, oĩ tapicha iñarandu añetéva ñe'ẽpykuaa ha ñe'ẽasápe ha avei mbo'ehára omba'apóva ojekuaa, ojeporumeme ha ojeporuporã rekávo ko Paraguái ñe'ẽ ojeapo'ivéva. Upéramo oñe'ẽmoñe'ẽ peteĩ ñe'ẽasahára pytagua, iñaranduhypýva ko mba'e kóvape. Avei tapicha ha temimoĩmby omoñe'ẽasava'ekue Aguaratata, Vikipetã, Facebook, Google ha ambueve tapicha térã aty oipehe'ã hembikuaa upéramo umi mbohapy ára pukukue aja. Upéicha avei omoakãvakuéra AKA (Avañe'ẽ Kuaareka Aty) oikuaauka hembiahasakue mba'éichapa omoheñoí ha ombyaty ñe'ẽtee guaraníme. Ono'õ 100 rasa tapicha pe atygua kakuaaitépe.

Ko Amandaje guasu niko tuichaiterei mba'e kuri. Upéva rehe Tetã Cámara de Diputados ojapy Mba'e-guasute tetãme guarãramo, ha Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha katu, Mba'eguasute ñe'ẽme guarãramo. Hese ae mayma Omba'apóva Atýpe, ñe'ẽasahára ha ñe'ẽtee mbyatyhára oñemoaranduve, omo-mbe'u hemiandu ha hembichecha, oikuaave hapicha ñe'ẽasahára isyĩ añetéva peteĩ mba'épente ha umi oñemoarandu pypukúva ñe'ẽteépe rembiasakuépe, ha upéichape okakuaave hikuái iñarandukue ha hembiapópe, ogueroguata potávo ohóvo ko jeporekapy.

Fundación Yvy Marãe'ỹ guive oñemba'apo mbarete ikatu hañuáicha opavave temimoĩmby omoñe'ẽ-sáva guaraníme, taha'e ñanduti, kundahaha, marandurenda ha jehekaha toikuave'ẽmi ñe'ẽtee omoñe'ẽ-sapyrémava. Vy'apópe niko tapicha omotenondeva'ekue oñemoñe'ẽasa hañua Aguaratata Facultad de Politécnica de la Universidad Nacional de Asunción ryepy guive, karai Lic. Alcides Javier Torres, oikuave'ẽ Yvy Marãe'ỹme ñe'ẽtee ha ñe'ẽita oñemoñe'ẽaspyre; jehupyty avei ***Aguaratata Ñe'ẽndy - Glosario de términos utilizados en la traducción de Mozilla al Guaraní***. Upéicha avei ko temimoĩmby ohupytyuka heta ñe'ẽtee ha ñe'ẽ oñemoñe'ẽasapyre Facebook-pe guarã, ha ojeporúva ko'añaitéramo ko ñanduti ryepýpe.

Oñeñembokatupyry aja pukukue Tapichakuéra omba'apótavape, ojehai ñepyrũ avei upe marco teóri-co jeporekapyrã rehegua. Upe aja ojehai kuatia “Mba'éichapa rohesa'ỹijóta ñe'ẽteekuaaty oĩmava ha mba'éichapa romoñe'ẽasáta ñe'ẽ pyahu”. Kóva rupive oñemohesakãporã mba'eichaitépa omba'apóta ñe'ẽ rehe umi tapicha ogueroguatáva tembiaporã, upéicharõ añoite upe tembiapo hapetee ha hekoteéta, oje'ykekokuévo ñe'ẽ arandu rape rehe.

Ojejesareko ha oñehesa'ỹijo rire opaite mba'e ojejapómava rehe ko ojejeporekaha korapýpe, ha oñehesa'ỹijo hañua umi ñe'ẽtee oñemoñe'ẽasámava, ojeporavo pokõi tenda oñeñe'ẽhápe ha upéi oñehesa'ỹi-jo; umíva niko: kundahaha Aguarata, ñanduti Facebook, jehekaha Google, marandurenda Wikipetã ha Guaraní Renda, Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha ha Fundación Yvy Marãe'ỹ ñanduti korapy.

Oñehesa'ỹijóma rire ko'ã tenda, ha ojejuhu rupi hetaitereirasa ñe'ẽ ha ñe'ẽtee, oñeñuahẽ peteĩ ñe'ẽme ha ojejapyhy tembiecharãramo umi ñe'ẽtee ojeporúva peteĩteĩva tenda rova rehe oĩvante, ikatu hañuáicha oñehesa'ỹijo. Amo ipahápe oñehesa'ỹijo 650 ñe'ẽtee ha ñe'ẽaty, umíva avei oñemoñuahẽ ko marandu ndive.

Umi ñe'ẽaty, ñe'ẽtee apesã ha ñe'ẽ oñehesa'ỹijo ojejesarekokuévo upe marco teórico ha Guía ohaiva'ekue rehe Tapichakuéra Omba'apóva hese. Upéicha avei, oñemoheñoi peteĩ ficha ñe'ẽtee rehegua; upevarã ojejapyhy techapyrãramo umi pojoapy ombosako'ipyre Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA), Universitat Pompeu Fabra, Barcelona-pegua. Oñehesa'ỹijo hañua, oñembohysíi poteĩ mba'e: Oñemba'emombe'úpa hekopete, ojehaiporãmbápa, naimbaretevéipa hemiandu, he'ípa he'iséva ojere'ỹ rehe, ndoguemo'ávéma araka'eve, oñembojoajuporãpa ojehaíva. Ko jeporekapy guasu ryepýpe avei tapichakuéra omba'apóva omoñe'ẽasa guaraníme mokõi ñe'ẽryru informática rehegua ha ohai peteĩ ñe'ẽndy iñe'ẽkõiva castellano-guaraní ha guaraní-castellano. Ko marandúpe oñemohesakã *mba'éichapa ikatu oje'e* guaraníme umi ñe'ẽtee ha mba'éichapa ikatu oñemoñe'ẽasa guaraníme mba'épa he'ise peteĩteĩva ñe'ẽtee oñeñe'ẽha.

Jasyteĩ 2017-pe, ojehupi Fundación Yvy Marãe'ỹ ñanduti roguépe ñe'ẽtee pyahu ojehaipyre, ikatu hañuáicha omoñe'ẽ, ohesa'ỹijo ha okaguai mayma tapicha iñarandúva ñe'ẽme ha umi oikóva oikundaha. Umi oje'e ha ojekaguaíva oñehesa'ỹijojey ha ojejueroike pyahuete, ko tembiapópe, péicha ojehecháramo tekotevẽ. Tembiapo pukukue javeve oñembojere guaraníme amo 35.00 ñe'ẽtee ha ñe'ẽ rupi.

Ko temimoĩmby guive ojehechakuaa oñemboguatakuévo ko tembiapo heta añuái ojehasa hague; umíva apytépe ojehechakuaa upe ára ojejuerekova'ekue mbyky hague, sa'íha oĩ kuatia ojehaipyre ko tembiapo rehegua, upéichante avei tapichakuéra omboguatava ko jeporekapy nda'ikatupyrypái hague omboguata hañua. Hi'ãramo'akuri oĩve juruja ojeheja hañua haipyreíta opytu'u, oñemba'eporandu hese, ha kurivéve ojejuapyjey oñemyatyrõ oñemboho'óvo ipe ha ipukukuévo. Jepémo upéicha, ojejupyty ojehekava'ekue. Tenondevévo ambue jeporekapy rupive ikatúne ojehapojo'opypukuve ko aranduty, jahechapa péicha noñembopyahuvéi ko'ẽreire ko Paraguái ñe'ẽ.

Fundación Yvy Marãe'ỹ oaguyjeme'ẽ CONACYT-pe, umi temimoĩmby ha tapicha arandu omba'apo ha oiporuva'ekuépe hi'ára ha hembikuaa ogueroguata potávo taller, ohechauka rekávo iñarandu Seminario Internacional-hápe, jámakatu tapicha oñemoñe'ẽjovakévape, ha avei umi máva oikóvape oikundaha yvytu pepóre ha umichahárupi omoñe'ẽ ha okaguai ojuhupíva rehe temimoĩmby ñanduti roguépe. Ipa-haitépe, oaguyjeme'ẽ maymave Tapicha Omba'apova'ekuépe, ñe'ẽasahára ha ñe'ẽmbyatyhára oĩhaguéi-chape, omba'apo ha oikuave'ẽva guivépe hembikuaa ha hemiandu oñemohu'ãjávó ko tembiaporã.

Miguel Ángel Verón

Moakãharapavẽ

1. Jeporekapyrã rapykuere

Jeporekapyrã hérava: “Oñembyatýta guarani ñe'ëndy oñhaguéicha ha oñemoheñóita ñe'ëpyahu oje-
porúva informática ha ñanduti-pe”, ha'ehína tembiapo ndetuicháva guarani ñe'ëme ñuarã. Ko ñe'ë oje-
porúvami heta hendárupi América ryepýpe yma ymaite guive; ko'ağaite peve, heta tetãme oĩ gueteri
10.000.000 kyrýu tapicha oñomongetáva ipype. Heñoi'ypy guive Paraguái retã, hetaiterei tapicha oiko
ha oikove ko ñe'ëme añónte. Estado guive ojehechagi ha noñeñangarekói rehe hese, ha'e nda'ijái heta
hendápe, ko'ýte oñeñe'ëtaramo ciencia ha mba'epyahukuéra rehe.

Ágakatu nda'areite guive, tetãyguakuéra apytégui heñói tembiaporã ojeporumeme, ojeopororã ha
oñembopyahupotávo ko ñe'ë. Paraguái, ojepereko ichupe tetã ñe'ëramo 1967 guive ha tetã ñe'ëteé-
ramo 1992 guive; kóva ogehupyty oĩ rupi heta tapicha omohera kuã ha oipysyrõva. Ojepytasojoja rupi
tetãyguarakuéra ha Estado, ogehupyty avei upe Léi Ñe'ënguéra rehegua 2010-pe; kóva ko léi omoheñói
umi temimoĩmby omba'apova'erã ojeporumeme ha oñembohekoporã hağua.

Paraguái ndaipóri gueteri mba'eve guasu tembiapokue oñemohera kuãva kóva ko mba'e rehegua.
Ndahetái rupi tembiapokue hesegua, oñembojetu'u avei Tembiapo. Hákatu, ogehapykuererekakuévo
aranduetá ojehaipyre, ojejuhumi marandu ha kuatia oipytyvõva ojeperokakuã hağua ko tembia-
porã; umi tenda niko hína: *Avañe'ë Ñanduti Guasúpe – El guaraní en Internet*¹, Manuel F. Fernán-
dez ohaipyre; *La Lengua Guaraní o Avañe'ë, en internet*², ohaipyre ñe'ëkuahára paraguái David
Galeano Olivera; ha *Kuatia Omohendáva Política Oñemoinge hağua TIC Paraguái Rekomb'o'ëpe*³,
omohera kuãmbyre karaiñe'ë ha guaraníme Tekombo'e ha Tembikuã Motenondeha (TAM). Upe te-
nondeguáva ogueromandu'a guarani ñe'ë ojeperoiheha Ñanduti-pe, upéicha avei mamópa oñepa'ã ha
mba'éichapa ikatu oñesë upégui, ha mba'éichapa oĩ ha oñemopyrenda guarani Ñanduti Guasúpe. Upe
mokõiha katu oñe'ë mba'éichapa ojeperoihe ha okakuã guarani ko pojoapy pyahu ryepýpe. TAM-
pegua kuatia ojeperomandu'áva, ko'ýte guaraníme guáva, ha'ehína ñe'ëtee ha ñe'ë ykuã ndetuichapa-
jepéva TIC ryepýpe.

Ojepysove rekávo maranduetá oñemondo'õva, oñeğuahẽ umi tapicha arandu omoñe'ëasava'ekue infor-
mática ha ñanduti rehegua rendaitépe⁴. Oñeğuahẽ rupi hendapekuéra, ojehechakuã oĩha heta tembia-
po porãporã ojeperokakuãapyrémava, ha iporãiteva'erã oñemba'apo hesekuéra⁵. Ojeperu'ypy hağua
guarani ñanduti-pe, heñói tapichakuéra omba'apóvaguĩ ijehegui; ha'etépengo ko'ã ary ohasaramóvape
oĩ heta temimoĩmby Estado pegua, ha avei mbo'ehavusu omba'apóva ko tape guasute rehe. Añetehá-
pe iporã ko mba'e ha tekotevẽ ojehecharamo, ojehechauka rehe Estado ha umi mbo'ehao ojeperu'apy ha
omongakuãaveseha ñe'ë rekove, mba'e ndojehecháivami ymave.

1 Oñemoğuahẽva'ekue 10° Congreso Nacional de Lengua y Cultura Guaraní de 2008, organizado por el Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní.

2 <https://dgaleanolivera.wordpress.com/la-lengua-guarani-o-avane-en-internet/>

3 Ministerio de Educación y Cultura, 2010.

4 Oñeñomongeta ko'ã tapicha arandu ndive: Dr. David Galeano Olivera, Lic. Mirta Martínez, Dra. Zulma Trinidad Zarza, Lic. Abelardo Ayala, Lic. Matías Medina, Lic. Cristian Ojeda, Dr. Carlos Ferreira Quiñónez, Dr. José María Rodrigues ha Lic. Mario Bogado.

5 Tekotevẽne ojekuaauka Ekipoyguakuéra avei oike hague opavave nunga umi tembiapópe oñeñe'ëha ha oñehesa'ỹjóva ko jeporakapýpe.

1.1. Tembiaporãita oguerokakuaáva guarani retepy

Heta tembiapokue niko oñemboguata ojejúvo Estado ha tetãyguakuéra apyte guive oñemongakuaave potávo guarani ñe'ẽ retepy. Ko'ápe oñehakã'i'óta po umíva apytégui.

1.1.1. Tembiaporã AVAKOTEPA

Tembiaporã AVAKOTEPA⁶ (Avañe'ẽ Ko'aãgagua Ojeporuháicha Tetã Paraguái) oñepyrũ 2008-pe, ha omotenonde Dr. José María Rodrigues. Ojegueroquata oipytyvõ rupi Universidad Católica Nuestra Señora de la Asunción, Brasil Embajada ha ambueve temimoĩmby tetãygua ha pytayguáva.

Kóva oñemopyrenda omono'õvo guarani ñe'ẽ retepy ojeporúva oñeñemongetakuévo ha ojehaikuévo Paraguái ha ikatuva'erãichagua oipytyvõ umi máva ojeporekávape ñe'ẽpykuuaa rehegua, ha ikatúva oikuaaukave, tuichaháicha, heta mba'e guarani rekotee rehegua. Ñepyrũã hi'áite oñekuave'ẽ tapicha'aty oñemoarandúvape peteĩ pojoapy pyahu ikatúva ojeporu ñanduti rupive. Ko tembiaporãme hi'áite oñeikuave'ẽ marandu oñeñemoaranduvévo guarani ñe'ẽ'ysaja, ñe'ẽjoaju ha ñe'ẽrapo. Oñemboty 2012-pe, ha upéicharamo jepe hapykuereporãheta tembikuaa háicha.

1.1.2. Tembiaporã AKA

Tembiaporã AKA (Avañe'ẽ Kuaareka Aty) oñepyrũ 2010-pe ha ohorei hese ko'aãgaité peve. Hi'arapáy Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní ryepýpe. Ko tembiaporã guasute ojeporeka ñe'ẽtee guaranimegua rehe. Ojegueroakakuaáva rape rehe ojeguero mandu'akuaa kuaiahaiipyre hérava AKAñe'ẽ, ipype oñemyasãi ojejapóva oúvo tembiaporãháicha. AKA niko omotenondepa Dr. Carlos Ferreira Quiñóñez, Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní ha Guarani Ñe'ẽ Rerekuapavẽ-ygua. Ha'etevoi ohechaukava'ekue osẽhaguéicha hembiapokuerakue ojeporamoguare upe **Seminario Internacional Ñe'ẽasa, Ñe'ẽtee-kuaa ha ñe'ẽnguéra ojeapo'ivéva rehegua hérava Jaguerojera ñane ñe'ẽ Guaraní**, ku jasyoapy 2016 ramoguare.

1.1.3. Tembiaporã GUAPAKORE

2014 guive, Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha (PÑS) oguerokakuaañepyrũ tembiaporã hérava GUAPAKORE⁷ (Guarani Paraguái Ko'áãgagua Ojeporúva Retepe). Karaiñe'ẽme héra Corpus de Referencia del Guaraní Paraguayo Actual (COREGUAPA). Kóva ko tembiaporã, ja'eporãsérérõ, ombojoapy upe tembiaporã hérava AVAKOTEPA, ojekuaahápype maranduetá oñemono'õmbyrémava oñembohasapaité PÑS-pe ojeporu haãgua ko tembiaporã ryepýpe. GUAPAKORE hína pojoapy guasu ko'aãgagua tui-chaiterei mba'éva guarani ñe'ẽ retepye ñe'ẽ; umi máva ojeporekáva ikatúta ojuhu ipype ñe'ẽteeita ha ñe'ẽndy ojeporúva. Umi ñe'ẽ ha ñe'ẽaty oñekuave'ẽ hendapete, oñemohesakãvo mba'eichaitépa ojeporu, taha'e aranduka, kuaiahaiipyre térã ambue hendáicha, ko'áva oñemohesakãmbavoi. Ko maranduryru ikatuhápe oñemba'eporandu oĩma maymave tapicha oñemoarandúva pópe, ojeporekave haãgua guarani paraguájo retepy ko'aãgagua rehe.

6 <http://avakotepa.blogspot.com/2008/08/proyecto-avakotepa-coracon-corpus-de.html>

7 <http://corpus.spl.gov.py/grn/busquedas/>

1.1.4. Aplicación atýra ñemoguarani. Tembiaporã OPEN OFFICE

Peteĩ tembiapo guasu ikatúva ojeguero hory ha'ehína Tembiaporã OPEN OFFICE guaraníme, jepe oñemoñepyryũ ha noñemohu'ãi. Kóva omoñepyryũ 2009-pe peteĩ tapicha'aty omba'apova'ekue oúvo Software Libre rehe, hikuái omba'apo omandavakuéra uperõguaréva ndive, omoheñoisemo'áva'ekue avei peteĩ Plan Maestro TIC Paraguay. Umi tapicha upéramo ojokupyty Fundación Yvy Marãe'ỹ guakuéra ndive. Oñemboja ha ojokupyty katu avei upéramo heta tapicha katupyty iñarandúva informática-pe Universidad Tecnológica Intercontinental (UTIC)-gua. Oñombyaty heta temimoĩmby ha oñemoheñói tapicha'aty peteĩ omba'apótava ko ojejaposéva rehe. Oñemoheñói avei upéramo peteĩ ñe'ẽasahára aty oipytyvõ ha omba'apótava ikyre'ỹguireĩnte.

Upéva upe Tembiaporã ndai'ijojahái, upéramo ndaipóri rehe gueteri omoñe'ẽasáva guaraníme mba'e-veichagua aplicación. Heta Jasy oñemba'apo rire, oñemoguarani peteĩ 10%, ñe'ẽita apytégui. Upéva ndaikatúi ojeguero guata nda'ipyrendaporã rupi tapicha'aty ha nda'ivirúi rehe ohupyty haña pojoapyta oikotevéva.

Kóva ko tembiapo rehe ae, ojehechakuaa tekotevéva oñemombarete peteĩ tapicha'aty oĩhápe iñarandúva informática ha ñe'ẽme, jápoke ijetu'u ojeguero kakuáva peichagua tembiaporã peteĩ ñe'ẽ noñemopyrendaporãivape gueteri.

1.1.5 Tembiaporã ojeguero guatava'ekue tetã ambuépe. Linguamón rembihasakue – Ñe'ẽnguéra Róga

Linguamón –Ñe'ẽnguéra Róga niko ha'eva'ekue peteĩ Atyguasu omoheñóiva 2005-pe Generalitat Kataluña ygua, Centro UNESCO Kataluña ygua ha Fundación Forum Universal de las Culturas del Ayuntamiento Barcelona-ygua. Ko atyguasu rembiapo oñemohenda mbohay tapeguasu rupive: ñe'ẽita ha tekoaty, ñe'ẽita ha servicio especializado, ha ñe'ẽita ha tetã ambuekuéra ndive jejokupyty. Kóva niko ojeguero guata mbohapy tembiaporã: Portal Linguamón-Casa de las Lenguas, Linguamón Audiovisual, ha Mapas Vivos.

Tembiaporã tuichavéva ko'aguiguare niko ha'ehína upe Proyecto Portal Audiovisual, internet rehegua komunida peteĩha heñóiva omba'apóvo ñe'ẽnguéra ha tapicha iporuhakuéra rehe. Ambue hendaguivo, Linguamón Audiovisual oipytyvõ oñemoherakuã haña kontenidokuéra opaichagua ñe'ẽme, ha oñembopojoapy poruhakuérape omoñe'ẽasa haña, avei doblaje ha subtitulación-rã umi ta'ãnga oñesãingóvape hese.

Haimete ojepyso pokõi ary ko tembiapo ha upéramo ñe'ẽnguéra oñemohere'ẽasa 21 ñe'ẽme 6.000 potaite ficha, taha'e ñe'ẽ oikovéva ha omanóva rehegua. Ko América pegua ñe'ẽ katu peteĩtente va'ekue ojeporu ojeficha'apóvo ha upevahína guarani. Upe software ojeporuvave'ekue oñemohere'ẽasa haña ha'ehína SDLX TRADOS. 50 ñe'ẽasahára oikave'ekue tembiaporã guasúpe oñembokatupyryrae oiporukuaa haña ko sistema. Guarani ñe'ẽ rehe oñeñe'ẽtaramo katu, oñeñe'ẽmbohasa aja pukukue oñembokatupyryva'ekue ohóvo ko ñe'ẽme umi mba'apohára Generalitat de Cataluña-yguakuérape. Mbo'ehára Cristian Ojeda akue upe omoñe'ẽasáva guaraníme, ha upéicha avei ha'e omyatyrõ ha omohenda ohóvo datokuéra rendápe umi ficha.

Ko tembiaporã oipytyvõkakuava añeteva'ekue guarani ñe'ẽ okakuavévo, ojeguero ike rehe akue umi 21 ñe'ẽ ojeporavova'ekue apytépe oñembohasa ha ojuhupi haña ñandutivusúpe umi tembiporueta ojeguero mandu'ava'ekue.

1.2. Guarani jeguero ike ko mba'e oñeñemoaranduhápe

Oĩ rupi omba'apóva ijeheguete, Paraguái ha tetã ambuépe heñói tembiaporã guasuguasú, ha hesekuéra ae ikatu ojeguero kakuava guarani ñe'ẽ tekove ko'añaguápe, ko'ýte oñeñe'ẽtaramo Informática ha

Ñanduti rehe. Sa'ary XX opakuetévoma, oikeñepyrũ kangymi ko pojoapy tuichaite mba'éva ryepýpe. Tenonderã heñói heta ñanduti korapy oñemoherakuã haña marandu guaraníme ha guarani rehegua; upéi oñemoheñoive ambue fuénte oipytyvõva'ekue ojeguero kakuaa rekávo ko ñe'ẽ.

1.2.1. Ñanduti rendakuéra

Mávapa oimo'ãta, ñanduti rogue peteĩha heñoihague tetã ambuépe, Alemania-pe, 1995 javéramo. Kóva ha'ehína Dr. Wolf Lusting rembiapokue, mbo'ehára Mbo'ehavusu de Mainz-peguápe, ha ombohéra Guarani Ñanduti Rogue⁸. Ko togue ojejapo irundy ñe'ẽme: guarani, karaiñe'ẽ, alemán ha portugués-pe. Oĩhaguéicha pojojapy oñemoguarani ha oñemoĩmbaite avei umi ambue ñe'ẽme. Omyapesã avei marandu porãporã guarani ñe'ẽ ha rekotee rehegua, ha avei paraguái rekotee rehegua; avei omoheñoi peteĩ ñe'ẽndy heta ñe'ẽme. Memete nunga marandu ha jehaipyre oñemyasãiva oĩ karaiñe'ẽ, alemán ha portugués-pe; mbovymi oĩ guaraníme. Ko togue niko añetehápe ikatu oje'e hese ha'eha guarani rehegua, ha ndaha'ei guaranimegua.

Ambue arýpe, 1996-pe, heñói **Guarani Raity**⁹ peteĩ tapicha paraguái pógui, ohekombo'eva'ekue guarani ñe'ẽ Alemania-pe: ha'ehína Mbo'ehára Mario Bogado. Ko ñanduti iñe'ẽ irundy, omyasã marandu guarani, karaiñe'ẽ, inglés ha alemán-pe. Omyasã heta mba'e guarani rehegua ha guaraníme, ha jámakatu jehaipyre paraguái reko rehegua.

Kóva ha'e upe ñanduti ypykue heñoiva'ekue Paraguáipe oñemoherakuã haña guarani, ha oiporúva ko ayvu karaiñe'ẽ yke rehe hova'ape rehe. Upeive, ko ñanduti omba'apokakuaavéma; ko'ağaitéramo oporohekombo'e, omoñe'ẽasa ha ohepyme'ẽ aranduka, guarani rehegua memete.

2001-pe, Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní, temimoĩmby omoherakuã guasuvéva guarani ñe'ẽ ko tetãme, omoheñoi iñanduti teerã¹⁰. Ko korapy rupive, Temimoĩmby oikuaauka mba'éichapa ohekombo'e ha omoherakuã guarani ñe'ẽ.

Jasypokõi 2002-pe, Mbo'ehára Manuel Fernández omoheñoi **Guarani Renda**¹¹. Kóva ha'eva'ekue togue peteĩha osẽva mokõi ñe'ẽme, he'iséva guarani-karaiñe'ẽme. Ojehecharamokuaavéva ko togue rehe niko ha'ehína opaite mba'e oñemoherakuãva iñe'ẽkõi katuete, osẽ guarani ha karaiñe'ẽme. Upeive, 2005-pe, Mbo'ehára Jorge Ramón Gómez oikuaauka **La Lengua Guaraní**¹² Ytusãingo, Taragui, Argentina retãme. Ko toguépe ojejuhu marandu guarani rehegua, taha'e purãngatu, ñe'ẽysajakuaa, ñe'ẽndy guarani-karaiñe'ẽ ha ambueve marandu iporãitemíva guarani ñe'ẽ ha reko rehegua.

2000 guive tenonde gotyore, heñói oúvo ñanduti rogue, blog ha heta ñe'ẽveve oiporúva guarani tuichaháicha térã michĩmimi. Opavavetévante oñemoheñoi omoherakuã rekávo ko ayvu, ikatu hañaicha ojeporu, ha ojejopy Paraguái Estado ndive ojeporumeme haña guarani opaite henda rupi ha opaite mba'erã, ha oñemomba'eguasú potávo maymave tapicha ñe'ẽ ypykue. Opavavetéva, taha'e tuichaháicha térã michĩháicha, oipytyvõjoaite osẽ haña Léi Ñe'ẽnguéra rehegua pe 2010-pe. Ko'áğaramo ãuarã, heta oĩ ndaiporivémava térã noñembopyahuvéva imarandu, katu hetaitekoe mba'e porã ojeja ojehyvykói potávo Paraguái ñe'ẽnguéra yvotyty.

8 <http://www.guarani.de>

9 <http://www.guarani-raity.com/html/guaraniraity.html>

10 www.ateneoguarani.edu.py

11 <http://www.datamex.com.py/guarani/>

12 <http://www.educar.org/Kunumi/>

1.2.2. Ñe'ëveve rysýi

Ko'ápe ojehechauka marandu mbykymimi ñe'ëvevekuéra rysýi omba'apo ha oikuave'ëva rehegua heta mba'e ikatu haġuáicha oñemoherakuã ko tetã ñe'ë tee 90% rasa tapicha paraguái oiporúva. Umíva niko: Paraguái Ñe'ë ha Guarani Ñe'ë.

2006-pe, heñói ñe'ëveve rysýi hérava **Paraguái Ñe'ë**. Kóva omoheñoiva'ekue ñe'ë mokyre'ýhára Cataluña-ygua Joan Moles ha Fundación Yvy Marãe'ý guakuéra, ja'eporãséramo, mbo'ehára Perla Álvarez. Ko tysýipe ojegueroike ohóvo tapicha ha temimoĩmby paraguaigua ha tetã ambuegua omoherakuãva guarani ñe'ë. Upéva upe tysýi niko vokoikemirõ ġuarã ombyaty ijehe hetaiterei tapicha omoherakuãvape guarani ñe'ë, taha'e tetãyguá ha pytayguáva. Ko tysýi guasu, imaranduheta ha iporã añete rupi, ha'e peteĩ pojoapy ndetuichapajepéva osẽ haġua upe Léi Ñe'ënguéra rehegua. Ipype ojoaju heta temimoĩmby ko retãmegua ha pytayguáva; ha hese ae mokõi ñe'ëme –guarani-karaiñe'ë- ojererahauka jehaipyre atýrare temimoĩmby Paraguái peguápe, Estado pegua ha ipygua'ývape, ojejokuái heta avei tetã ambue rupi ojejopy ha ojejerure rekávo toñeñangarekomi hekopete Paraguái ñe'ë tee rehe.

2008-pe, oñemoheñoi ambue ñe'ëveve rysýi, ha upéva héra Grupo Google **Guarani Ñe'ë**, kóva osẽ Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní¹³ rupive. Ko tysýipe oĩ heta tapicha ko arapy jepysokuegua, ha oguereko marandurenda guarani rehegua neporãmbajepéva. Ko aty avei omba'apokyre'ý oñemoherakuãmbotávo oipaite mba'e ojapoporãtava Paraguái ñe'ë tee rehe; ha upéicha omba'apo ko'aġaite peve.

1.2.3. Blog, ñanduti rogue ha aty ñomongeta vevépe

2001-me, guarani oike momaranduhakuérape oñemoheñoivo ABC Color **Marandu Rogue**. Ko pojoapy kakuaaite heñói 10 jasyrundy 2001-me, jahechápa noporomomandu mbykymiri guaraníme 30 marandu rupive opaite árape; umíva kuápe oikuaauka mbykyháicha upe kuatiahaipyre remiandu opa aragua. Mbo'ehára Mirta Martínez omotenonde upe tembiapo kakuaaite. Iporã avei ojeguero mandu'ápe ko kuatiahaipyre omoñepyrũ hague jasyrakõi 1993-pe guarani rogue, ABC Kuatiahaipyrepe; upéichante avei omoheñoi 1994-pe Página Escolar ha ABC Estudiante oporombo'eva guarani ñe'ë.

Heta blog ha togue oñemoheñoi umi 2000 rire; umíva apytépe ojejuhu Ñane Ñe'ë Guarani, momaranduhára Felipe Méndez, tapicha arandute imitã rehe ojehekúiva'e. Ko blog omoherakuã guaraníme marandueta neporãporãva. Upéicha avei, heñói ohóvo ambue blog oñemoherakuã haġua ñe'ë, tembiecharãramo oime omoheñoiva'ekue 2011-pe Martín García Silvero.

Ñomongeta vevépe ryepýpe, ko'ýte Facebook-pe, ojejuhu heta aty oporohekombo'e, oiporu ha omomba'eguasúva guarani. Umi mokõi tuichavéva ha'ehína; MEC ANIVE REMBOYKE GUARANI¹⁴, kóva omoheñoiva'ekue Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní, ku oñemboykeramoguare Guarani Ñe'ë Mbohapyha Mbo'esyrýgui, Educación Media-pe, umi ary ohasava'ekuépe. Kóva ryepýpe oĩ 21.000 rasa tapicha. Ambuéva ha'ehína peteĩ Aty oñembotypyre ha héra GUARANI ANGI RÛ¹⁵, heñói 2011-pe, ha ko'aġaitéramo oguereko 13.000 rasa tapicha. Kóva oñemoheñoi Fundación Yvy Marãe'ý ryepy guive, jahechápa ojeporumeme guarani ñe'ë. Hese ae oñepirũ ipyepaguakuérape oha haġua guaraníme, ha upekuévo omokyre'ý avei opavavépe toñemoarandumi, toikuaapyhy ha toiporu ko ñe'ë mamó oimehápe ha opaite ára, ha toikuaauka avei mitãnguéra opu'áramovakuérape.

13 <http://groups.google.com/py/group/guarani-nee>

14 <https://www.facebook.com/groups/132108773546140/>

15 <https://www.facebook.com/groups/152089094877556/>

1.2.4. Guarani jeporu Estado remimoĩmbykuéra ñandutípe

Aremi guivéma, oĩmimi temimoĩmby tetãyguáva ogueroikéva oúvo guarani ñe'ẽ hembiapópe ohai-kuévo, jepevéramo sa'ieterei ha imombyry gueteri he'ívagui Ñe'ẽnguéra rehegua Léi P^y 4251/10. Ko'á-ğaramo ġuarã motenondeha ha sãmbyhyha oĩmíva héraha mokõi ñe'ẽme, guarani-karaiñe'ẽme; upéicha avei Tetã Rekuái marca. Oñemoñe'ẽsakuévo, Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha rehe ae, ko'ã téra ojehai guaraníme raẽvete ha upéi karaiñe'ẽme, péva he'ise ojejapoha upe he'íva Ñe'ẽnguéra rehegua Léi kytá'i 3^{ha} he'íva. Tetã Rekuái Róga oguereko iñanduti korapýpe marandu ojehaíva guaraníme, upéichante avei Tekombo'e ha Tembikuaa Motenondeha, Tekotee Sãmbyhyha, Tetã rembijokuái Sãmbyhyha, Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha ha ambuevéva. Oimeve avei ambue temimoĩmby, ijapytekuéra Instituto de Previsión Social, oporomomaramumimíva mokõive tetã ñe'ẽ tee.

Oñembyapu'ávo, ikatu oje'e 20 ary ryepýpe guarani okakuaaporã ha ojepysotuichaiterei hague ñanduti ryepýpe. Jefe heta gueteri oikova'erã ha ijetu'u opaite mba'e, tuichaiterei mba'e upe oñeñepyrũmare oipykúi ko tape rehe. Dr. David Galeano Olivera he'i¹⁶ ojehaívo jehekahápe upe ñe'ẽ Guarani (imuanduhe rehe) opoha upépe 25.600.000 marandu, ha ojehaívo Guarani (muanduhe'ỹ rehe) opoha 8.550.000 mbojoajuha. Oñe'ẽvévo, he'i avei 365 ñanduti rogue oĩhápe jehaipyre guaranimegua.

2. Umi pojoapy oñehakã'i'óva ko tembiapópe rehegua

Oñembyaty hağua guarani ñe'ẽndy oĩhaguéicha ha oñemoheñói rekávo ñe'ẽpyahu ojeporúva informática ha ñandutípe, ojeje'ykeko pokõi tenda rehe: Ñomongeta vevépe Facebook, kundahaha Aguaratata, marandu renda Vikipetã, hekaha Google, ha Guarani Renda, Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha ha Fundación Yvy Marãe'ỹ ñanduti rogue. Ojeporavo ko'ã toguépe ojeporu rehe guarani ñe'ẽ karaiñe'ẽ ndive, ha ndahasýi rehe ojeike hağua ipype. Péina ko'ápe peteĩteĩva rapykuere mbykymimi.

2.1. Ñomongeta vevépe Facebook

Ko ñanduti niko oñemoñe'ẽasa omýi rupi tapicha omba'apo'ỹva Estado ryepýpe, kóva heñói peteĩ publicitaria-gui. Ko'apeguakuéra oñemboja Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha (PÑS) rógape, oñomongeta hikuái upe tapicha Omotenondepáva Ñe'ẽnguéra Rape'apo ndive, pe 2013 paha rupi, ha ojerure hikuái toñepytvõmi ichupekuéra oñemoñe'ẽsakuévo. Ha'etépe niko ojapóra'e upéicha umi tapicha, upéva rehe aénte oñomongeta pumbyry rupive Ñe'ẽnguéra Rape'apo Omotenondepáva ha omoakãmbáva Facebook ko arapýpe ha omoakãmbáva América Latina-pe, ha upéichape omba'apoñepyrũ hikuái oñondive.

Heta ojejere rire, peteĩ empresa pumbyry rehegua Paraguaipegua ohepyme'ẽ peteĩ ñe'ẽsahára paraguai-ğapé omoñe'ẽasa hağua. Oñemoñe'ẽasa 5.000 ñe'ẽnte, ha upéi oparei ko tembiaporã, ha PÑS-guakuéra ndoikuaavéi mba'eve. Heta Jasy riréma, tapicha peteĩ empresa Cataluña-ygua omoñe'ẽsavavoi, oñemongeta peteĩ tapicha Fundación Yvy Marãe'ỹ-gua ndive, ha ojerure toñepytvõmimo ichupekuéra. Ha péina kóvape nda'ijái rupi, ombohasa ambue ñe'ẽsahárape ha omba'apo oñondive upete guive ko'ãgaité peve omoñe'ẽsávo upe pojoapy guaraníme. Ko ñe'ẽasa ohorei hese ha ndopamo'ãi araka'eve, ko ñomongeta veve oñembopyahu rupi ko'ẽrei rehe ha omoheñói rehe ohóvo ñe'ẽtee pyahu. Ko'áğara-

mo ñuarã poruharakuéra ikatúma ojevale umi menu guarani ñe'ẽmeguáva rehe. Tapichakuéra ogueroguatáva ko jeporekapy, oiporu umi ñe'ẽ ha ñe'ẽtee oñemoñe'ẽsasava'ekue guaraníme jasyoapy 2016 peve. Ko tembijeporekapy ojeponu umi ñe'ẽtee oñemopyrendámava upéva upe ára peve.

2.2. Kundahaha Aguaratata

Tembiaporã kundahaha ñembohasa guaraníme rehegua oñepyrũ 2013-pe. Umi omoñepyrũva'ekue ha'e-hína Dr. David Galeano Olivera ha mbo'ekuaahára Alcides Javier Torres; pe tenondegua omoakãmba Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní, ha upe mokõiha katu mbo'ehára Facultad de Politécnica, Universidad Nacional de Asunción (UNA)-pegua. Ojguerokakuaa rekávo tembiaporã, oike omoirũ Ateneo de Lengua y Cultura Guaraní ha Facultad de Politécnica UNA-peguápe, Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha (PÑS) ha Aguarata Paraguái. Omba'apote'ẽ rupi hikuái oñondivepa, ko'áña oĩma 46.000 ñe'ẽ oñembohasapyre guaraníme inglés ha karaiñe'ẽgui. Ñe'ẽnguéra oñembohasáva apytépe oĩ ñe'ẽreínteve ha ñe'ẽteéva. Ko'áñaramo ñuarã, poruharakuéra oguerokópa ipópe Aguaratata, ha upéva ha'e Mozilla Firefox guaranimegua; kóva ikatu ojeponu oñemomarendurekávo upe ñe'ẽ hetave tapicha oiporúvape ko Paraguái. Mbo'ekuaahára Alcides Javier Torres omoĩ umi Tapicha ogueroguatáva ko jeporekapy pópe marandurenda ijatypahápe ñe'ẽ ha ñe'ẽtee oñhaguéicha.

2016-me, umi temimoĩmby ojgueromandu'amava'ekue yvateve ha Instituto Superior de Lenguas Universidad Nacional de Asunción-pegua, omoñe'ẽasa pojoapyeta Android celular-pe ñuarã. Oñemba'apo rupi oñondivepa, oñemohu'áva'ekue upéva upe arýpe, haimete 6.500 ñe'ẽ rupi oñemoguarani. Poruharakuéra avei, ipumbyry popeguakuéra guive, ko'áñaramo ñuarã ikatúma oiporu Aguaratata, omarendureka haña.

2.3. Marandurenda Vikipetã

2007-pe hi'arapáy Vikipetã guaraníme. Mokõi tapicha arandu, peteĩva oikuaapypukúva informática rehegua pojoapy, Lituania-ygua Sarunas Simkus, ha Dr. David Galeano Olivera, haihára ñe'ẽkõi guarani-karaiñe'ẽ ha ñe'ẽsasahára, ojoaju ha oñopytyvõ hikuái guarani rayhupápe ha upéichape oumi heñói Vikipetã¹⁷. Ko marandurenda rehe ae, oñemoherakuã upete guive ko'áñaite peve jehaipyre guaranimegua, taha'e ñe'ẽtekuaa, tembahasakue, ñe'ẽporãhaipyre, tavarandu ha ambueve mba'e ojogueraháva ñe'ẽ ha tetã rehe. Ko marandurenda rehe ae, ko'áñaramo ñuarã heta marandúma ojeguereko guaraníme, hese ae ikatu temimbo'e ha jeporekahára oñemomandu. Jasyoapy 2016-pe, 3.110-mavoi hogue guaraníme, he'iháicha Dr. David Galeano.

2.4. Jehekaha Google

2004-pe heñói jehekaha Google¹⁸ guaraníme. Añetehápe upéramo ojapomavoi peteĩ ary oñepyrũhague ko tembiapo ha oñembohéra “Google in your lenguaje”, ha oguerokakuaa tapicha iñarandúva informática-pe ha oipyguaráva guarani ñe'ẽ, karai mbo'ehára Manuel Fernández; upéicha ha'e oiko ombopyahu upete guive irundy ary pukukue aja, oñemboty peve upe tembiaporã. Ojeikévo ko korapýpe, oñemoñe'ẽta *Google avañe'ẽ*, ha iguýpe he'i *Google Jeheka*”, ha he'ive *Añeñandu po'a reheve*. Ha'etépe niko ojegueroikéra'e ko jehekahápe guarani, ha'e rehe peteĩ pojoapy ojekuaa ha ojeponue-

17 <http://gn.wikipedia.org/wiki/Ape>

18 <https://www.google.com/?hl=gn>

temíva ko arapyé, ha heta ñe'ëmema oñembohasáva. Ko'áãaramo ñuarã ko hekaha omoñe'ëasáma hakukue rehe, ha upe guaranimeguáva imboriahu opytávo noñembopyahuvéi rehe ymaite guivéma; oñemantene péicha oñeha'ārōvo toñembojoaju iporã hañuáicha umi ñe'ë'aty inglés-guarani, ha upéva ha'ehína ijapohare rembiapo.

2.5. Ñanduti korapy Guarani Renda

Ojgueromandu'a haguéichama, Guarani Renda¹⁹ omoheñoiva'ekue Mbo'ekuaahára Manuel Fernández pe 2002-pe. Ko korapy raëvete osëva'ekue ñe'ëkõime porã guarani-karaiñe'ëme. Ikatu ojehecharamo opaite mba'e oguerekóva oñemoherakuã rehe guarani ha karaiñe'ëme. Hetepy rehe ojesarekótaramo, ko tenda rehe ojehechakuaa ojejaposehague tuichaháicha, jepe ojapóma heta ary noñemongakuaaveihague.

2.6. Paraguái Ñe'ënguéra Sãmbyhyha ñanduti renda (PÑS)

Ko togue²⁰ heñoi 2014-pe, ha ojgueroguata ñe'ëkõime porã guarani-karaiñe'ë-me. Ojeikévo hoguepe ojejuhúta pepirũ he'íva: *Eliza una de las lenguas oficiales del Paraguay - Eiporavo peteĩva Paraguái ñe'ëtee*, ha iguypeve he'i temimoĩmby réra. Opaichagua imarandu korapypegua ojehei karaiñe'ë ha guaraníme. PÑS rire PÑS jey, he'iséva ndaiporiha imboyvegua ni ha'eichagua ko tetãme, ndaipóri ambue temimoĩmby Estado ryepypegua iñanduti korapyva tetã ñe'ëtee mokõivévape, he'ihaihaite Ñe'ënguéra Léi, oñeikuave'ë potávo tetãyguárape marandu temimoĩmby rehegua téra ambue mba'e. Ko tembiapo niko hi'ãite avei ojapo *Estado remimoĩmby opavavete; jepe oĩvoihíva léi ojapoukátava katuete, oñemomandúvo ojejapóva ha ikatúva ija guarani téra castellano ryepýpe; tapichakuéra guaraníme añónte oñe'ëva ha iñe'ëkõiva guarani-karane'ë niko peteichante iderécho omombe'úvo ichupekuéra tetã rehegua marandu iñe'ëteepe*.

2.7. Fundación Yvy Marãe'ỹ ñanduti renda

Yvy Marãe'ỹ ñanduti pypykue oñemoheñoi 2011-pe, áãa katu 2016²¹ ae oñembohetepe ha oñemomandupyahu. Mokõivéva oĩ guaraníme ha karaiñe'ëme. Tapicha ombohupáva korapy ko'aãaguáva, ohecháta oñepirũramo; peteĩ hendápe he'íta *ikatuha oiporavo ha oike guarani téra karaiñe'ëme*; upekuévo omoñe'ëta avei, temimoĩmby ñe'ënga he'íva *Tetã hekoheta ha iñe'ëhetáva rekávo – Por un País pluricultural y plurilingüe*. Avei ojegueroñuahẽporãta: *Tapeñuahẽ porãite Fundación Yvy Marãe'ỹme – Bienvenidos a la Fundación Yvy Marãe'ỹ*. Opaichagua marandu oĩva ipype ojehei guarani ha karaiñe'ëme.

19 <http://www.datamex.com.py/guarani/>

20 <http://www.spl.gov.py/>

21 <http://www.yvymaraey.org/>

3. Tembijeporekapy oñembohety py ha oñemba'apohaguéicha óúvo

Tembijeporekapy ojeguero guatava'ekue niko exploratoria ha descriptiva. Ojejeporekákuri haipy oñvéva rehe, ikatu haḡuáicha ojehapykuerereka mba'éichapa oñ guarani ñe'etekuaapy informática ha ñanduti jeporúpe; upevarã oñehesa'ýjo umi tembiaporã tuichavéva ko'ã pojoapy rehegua oñemboguatava'ekue Paraguái ha ambue tetãme 2016 peve. Upéi katu, ñe'ëndy oñemono'õmbyre oñehesa'ýjo poteĩ criterio oñemohendapyre ári. Amo ipahápe, oñembohysíi ñe'ëpyahu ojeporukuaáva, ha umíva oñembyaty peteĩ ñe'ëndy castellano-guarani ha guarani-castellano-pe.

Oñehesa'ýjo haḡua umi ñe'ëtee, ñe'ëaty, ñe'ë ha ñe'ëjoaju oñembyatypyre, oñemoheñói peteĩ ficha terminológica ojoguanungáva upe Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA), Universitat Pompeu Fabra²² Barcelona-pe ojeporuva'ekuépe. Umi techapyrã oñembyatyva'ekuégui oñemboheko ko tembiaporã. Upe ficha terminológica pykyue oñembyatyva'ekue ha'ehína peteĩ tabla oñhápe parundy pa'ũ. Upéva niko oñemboheko ko tembiaporã, ha opyta pokõime. Peteĩhápe oñemohenda umi ñe'ëtee apesã ojeporavopyre, oĩva upe ñe'ë pykyuépe; mokõihápe, mamóguipa oñeguenohẽ; mbohapyhápe, mba'eichagua ñe'ëpa upe oñhaichavoi ñepyrũraite; irundyhápe, mba'éichapa oñemoguarani ra'e; pohápe, mamóguipa oñeguenohẽ guaraníme; potẽihápe, mba'eichagua ñe'ëmepa ojevuy ko'ãga, he'iséva, guaraníme; ha pokõihápe katu, mba'éichapa ikatu avei oje'e guaraníme.

Peichaite niko oñembohety py:

Ñe'ëtee apesã (oñ'ypyhaguéicha)	Mamóguipa osẽ	Mba'eichagua ñe'ëpa	Mba'épa he'ise	Mamóguipa osẽ	Mba'eichagua ñe'ëpa	Mba'éichapa avei ikatu oñemoñe'ëasa
	(1 rehegua)	(1 rehegua)	(1 rehegua)	(4 rehegua)	(7 rehegua)	

Ojepysombohapy mbojojaha oñehesa'ýjo haḡua; péicha ko'ápe oñembohysíi umíva: Omba'emombe'úpa hekopete, Ojehaipá hekopete, ndogueroi kéipa temiandu, he'ipaitépa upe he'iséva, ndoje'ovéimapa araka'eve, ojoja ha ojoajuporãpa. Ko'ã mbojojaha rehe oñeñe'ë marco teórico ha oñemohesakãhápe “Mba'éichapa rohesa'ýjótã ñe'ëteendy oĩmava ha mba'éichapa romoñe'ësasáta ñe'ë pyahu”.

4. ÑEHESA'ÝIJO

Oñehesa'ýjo mbovyve opaichagua ñe'ëtee oñemono'õva umi ñomongeta veve, kundahaha, arandukavusu ha ñanduti korapýgui, iporã ojeguero mandu'a ha ojeguero hory umi temimoĩmby ha tapichakuérape oñeha'ãmbaiteva'ekuépe ojeguero ikévo guarani ñe'ë Ñanduti ha Informática ryepýpe, ha ijetu'uve pa'ũme hetaite ñe'ë ha ñe'ëtee omoguaraniva'ekue, upéicha avei hetaite ombyaty rehe opaichagua marandu, taha'e karaiñe'ë, inglés, portugués, alemán ha ambueve pytagua ñe'ëgui. Jaikuaahápype, Estado niko ndoku'ei oñembopyahu haḡua guarani ñe'ë ñemomarandu rembiporu pyahu rupive, upéicharamo jepe, ojehecha oñha privado-guakuéra oku'éva, ha heta asyete hembiajoporã ha omongakuaáva avañe'ë, ha iporuharakuéra rekove, avei tetã ha hetave ñe'ë oĩva ko tetãme.

Oñehesa'ýjívó umi ñe'ëtee oñemoguaranimbyre ha oñembyatyva'ekue ojejeporekakuévo, ojehechakuaa omombe'uha oje'eséva umi ñe'ë pykyuépe. Hetaiterei ñe'ë ha ñe'ëtee niko oñembyaty; ha

umíva oipytyvōkakuaa tapichakuéra ojeporekávape oikuave'ẽ rupi umi ñe'ẽtee ha ñe'ẽ. Añetehápe, umi ñe'ẽtee ha ñe'ẽ oñemoguaraníva ha'etahína tembiporu guasute Guarani Ñe'ẽ Rerekua Pavẽme. Ko temimoĩmby niko oĩvoi omono'ōvo ha upéi omoĩ haġua iporuharakuéra resa renondépe, térã upekuévo ha upe javéma, ogueroikévo ohóvo guarani ñe'ẽryru guasu ha ñe'ẽtee ryrúpe, he'ihachaite Léi Ñe'ẽnguéra rehegua 4251/10 akytã 46^{ha}.

Oje'ehaguéichama ko tembiapópe, guarani imbojojaha teéma oñeñe'ẽ ha ojehai haġua; avei oñemba'apóma ohóvo iñe'ẽpukuaa, hetepy ha he'iséva rehe, áġakatu tekotevẽ oñemopeteĩ umi ojejpómava, tojepysove, ko'ýte oñeñe'ẽramo ñe'ẽtee rehe. Ko ñe'ẽ niko okakuaa ohóvo, ha upéicha rupi ikatu ojehechakuaa hese heta mba'e gueteri oikotevẽha. Opaichagua ñe'ẽ ko'áġa rupi ika'avómava ohasava'ekue oúvo upérupi. Cervantes ohairamoguaré Don Quijote niko castellano noñembohekoporaĩ gueteri va'ekue oĩháicha ko'áġaramo ġuarã; ha ikatuporãnte avei oime raka'e oĩ'ive ko guarani paraguájo oĩháichagui ko'áġa, upéicha nga'u he'i heta tapicha oñemoarandúva ñe'ẽ.

Ko'ã tembiapokuépe ojehechauka okakuaaha ohóvo avañe'ẽ. Ipypekuéra ojehechakuaa tekotevẽha gueteri oñembohekoporaĩve iñe'ẽtekuaa, ijehaipy, he'iséva ha pragmática-pe. Oñeñe'ẽtaramo iñe'ẽtekuaa rehe, ojejuhu oĩvaiha iñe'ẽpukuaa ha iñe'ẽjoajúpe, oĩ avei oñembohyapuvaiha, hetepykaraiñe'ẽha, ha ambueve mba'e. Oñeñe'ẽtaramo ijehaipy rehe, ojehechakuaa ndojoajuporaĩ ha ndojoapyporaĩha heta hendápe, ha umíva umi mba'e omoapatĩ oje'eséva ha upéva nahesakãporaĩ. Pragmática rehe oñeñe'ẽtaramo katu, ojehechakuaa heta hendápe noġuahẽiha upe oje'eséva, nahesakã rehe añetehápe, upéicha rupi tapichakuéra oiporu katuíva ñe'ẽ, noikũmbymo'ãi. Heta jey ha heta hendápe katu, umi ñe'ẽtee oñekuave'ẽva noñeguenohẽi umi mamó oje'ehágui oñeguenohẽhague, ha heta oĩ ñe'ẽ he'iséva mokõi térã hetave mba'e, ha nde'iri peteĩ mba'ente oñeikotevẽhaichaite.

Ipora oñemohesakã umi ñe'ẽtee oñemono'ō hague upe jasyopy 2016-pe. Oĩ niko fuente, techapyrãramo Facebook, omoñe'ẽasa ha omyatyrōva gueteri ohóvo umi oñemoñe'ẽsamava'ekue, upéicha rupi ko marandúpe ikatuporãnte oĩ téra ndojokupytyiva oĩháicha ndive oñemyatyrōramóva ndive.

Natamora'e, ko oñehesa'ỹijoháicha oipytyvōkakuaa oñemyatyrōve haġua ko ojejaposéva, ha tove áġa Guarani Ñe'ẽ Rerekua Pavẽ toiporu oñe'ẽryru'apo haġua, taha'e ñe'ẽryruguasú térã oñe'ẽva peteĩ tembikuaa arandu rehe añõnte.

4.1. Oñehesa'ỹijoháicha umi ñe'ẽtee oñemono'ōva peteĩteĩva henda guivo

Kóva ko vorépe ojehechauka techapyrãramo umi ñe'ẽtee oñemono'ōva'ekue oúvo pokōivéva tenda oñehesa'ỹijóvagai, upevarã ojehehesareko hovakuéra rehe. Peteĩteĩvagai, ojehekýi 20 ñe'ẽtee, jepémo Google-gui oñeguenohẽsa'ĩve ndohupytyi rehe 20 ñe'ẽtee. Peteĩ ñe'ẽrysýi oñembyatyhaguépe 700 ñe'ẽaty ha ñe'ẽtee oñeguenohẽva'ekue oñehesa'ỹijo ha oñeikuave'ẽ avei ambue kuatiápe. Umi teratee oñehesa'ỹijóva ojehechauka peteĩ ficha ojejpopyre ha ojegueromandu'apyrémavape ko tembiapópe. Ko'ápe oñembojoja umi oñemoñe'ãsapyrémava opaite henda rupi umi Equipo Técnico omoñe'ẽsapyahúva ndive, ojeikuaahácha kóva ha'ehína upe ogueroguatáva ko tembijeporekapy. Oñembojoja ohóvo oje'e ha ojehechagueichamavo ko tembiapópe.

Umi ñe'ẽsapyahú niko mba'eveichavéramo noñemoha'eñoséi ni ndoikoséi oĩporãmbávaramo; umíva niko ojepyso tapichakuéra oñemoarandukatuíva ha oñe'ẽmeméva guaraníme resa renondépe. Guarani Ñe'ẽ Rerekua Pavẽ áġa ohesa'ỹijo ha ohechakáne tapihakuéra oiporúvape guarani, ikatu haġuáicha ha'ekueraitevoi omonéi ha oiporu, he'i ha ohecharamo oĩpora'ha.

4.1.1. Facebook

P ^v	Ñe'etee apesã (oĩ'ypyhaguéicha)	Mamóguipa osẽ (1 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ẽpa (1 rehegua)	Mba'épa he'ise (1 rehegua)	Mamóguipa osẽ (4 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ẽpa (7 rehegua)	Mba'éichapa avei ikatu oñemoñe'ẽasa
1	Regístrese (castellano)	Facebook	V ¹	Eike	Facebook	Ñe'etéva	Eñemboheraguapy
2	Iniciar sesión (castellano)	Facebook	UF ²	Eike	Facebook	Ñe'etéva	Emoñepyrũ
3	Publicar	Facebook	V	Emoherakuã	Facebook	Ñe'etéva	Emoherakuã
4	Messenger (ingles)	Facebook	S ³	Mombe'uka	Facebook	Ñe'etéva	Oñemombe'úva
5	Información (castellano)	Facebook	S	Rehegua	Facebook	Tero	Marandu
6	Crear información (castellano)	Facebook	UF	Japo momarandu	Facebook	Ñe'etéva	Emarandu'apo
7	Crear Página (castellano)	Facebook	UF	Ejapo haguã Página	Facebook	Ñe'etéva	Ehogue'apo
8	Empleo (castellano)	Facebook	S	Tembia-pokuéra	Facebook	Ñe'ẽaty	Mba'épepa remba'apo
9	Privacidad (castellano)	Facebook	S	Tekojepe'a	Facebook	Ñe'etéva	Ojekuaaukapa'ỹva
10	Condiciones (castellano)	Facebook	S	Tekorã	Facebook	Ñe'etéva	Ojejeruréva
11	Contraseña nueva (castellano)	Facebook	UF	Ñe'ẽ pe'aha pyahu	Facebook	Ñe'ẽ'aty	Ñe'ẽñemi pyahu
12	Alerta de inicio de sesión (castellano)	Facebook	UF	Jeikevogua marandu	Facebook	Ñe'ẽ'aty	Cháke, omba'apoñepyrũtama
13	Facebook Community Standards (inglés)	Facebook	UF	Facebook Aty Mbojojaha	Facebook	Ñe'ẽ'aty	Facebook Atyguasú Tcha-pyrãva
14	Introduction (inglés)	Facebook	S	Ñepyrũmby	Facebook	Tero	Ñepyrũmby
15	Violence and Threats (inglés)	Facebook	UF	Jahéi ha ñe'ẽreity	Facebook	Ñe'ẽ'aty	Ñemombarete ha ñe'ẽ'epohýi
16	Self-Harm (inglés)	Facebook	UF	Oporombyaíva	Facebook	Ñe'ẽ'aty	Oñembyaíva ipoite rupi
17	Bullying and Harassment (inglés)	Facebook	UF	Oporojopýva	Facebook	Ñe'ẽ'aty	Oporoapo'i ha oporojopyséva
18	Hate Speech (inglés)	Facebook	UF	Ñe'ẽ aña rehegua	Facebook	Ñe'ẽ'aty	Tapicha ipy'aróva

19	Graphic Content (inglés)	Facebook	UF	Ta'ānga oīva	Facebook	Tero	Ta'āngakuéra
20	Nudity and Pornography (inglés)	Facebook	UF	Opío ha mba'e tie'ỹ	Facebook	Ñe'ẽ'aty	Oñemboi ha Oporenóva

Temiandu:

Oĩ tembihechapyrã oñepysangáva ndojoguerahaporãmbái rehe umi mba'e oñembohysyiva'ekue rehe oñehesa'ỹijo mboyve. Ojehechakuaáta katuete tembihecharānguéra apytepeguágui, mokõinte oĩha ojokupytýva mbojojaha'i ohaiva'ekue ndive Ekípo ogueroguatáva ko tembiapo.

Umi mokõiha ñe'ẽtee oñembyatývape, ojejuhumavoi he'iseha mokõi térã heta mba'e; kóva ko kásope peteĩ ñe'ẽ añõnte he'ise mokõi mba'e. Tembihecharã **Regístrese** ha **Iniciar sesión** karaiñe'ẽgui oñemoguaranívo oje'e **Eike**. Ekípo osẽ he'i **Eñemboheraguapy**, **Regístrese**-pe ñuarã; ha Emomba'apoñepyrũ, **Iniciar sesión**-pe ñuarã.

Umi ambue tembihechapyrãme ojehechakuaa nahesakãporãmbaiha upe he'iva ha he'iháicha, ha upéva ohapejokokuaa avei umi tapicha oiporúvape ñe'ẽ. Heta hendápe ndojokuptyporãi umi avatee ñe'ẽtekuaapegua. Oje'e haña ñe'ẽtéva **Regístrese** ojeporu **Eike**; oje'e haña ñe'ẽaty **Crear página**, **Ejapo haña página pyahu**. Mokõive **kásope**, **ojoguerahaporã** hetepýpe oje'haguéicha ndive jeporekapyrãme, he'iséva, ñe'ẽtéva infinitivo-pe guaraníme oje'e oñemosusũnguévo avatee mokõiha singular modo imperativo-pe. Hákatu oñemoguaranívo ñe'ẽaty **Crear información**, ojoavy ko mba'égui ha oñemoguarani **Japo marandu**; peteĩ aguaraníme oñe'ẽva he'íta: **Emarandu'apo**. Upe ojoavyha ári avei ojehechakuaa, ko oje'eháicha naiporãguasuiha, na'iguaranírekói rehe, ko ñe'ẽme oñe'ẽva ndoiporúi rehe péicha. Guarani niko, oje'haguéichama, oñemosusũmemete. Ojehapejokóramo jepe heta hendápe, ko ñanduti oñemoguaraniháicha hesakãporãnte. Hákatu ojehechakuaáta kakatuete ikatu oñemyatyrõve hetepy ha he'isévape.

4.1.2. Kundahaha Aguaratata

Pv	Ñe'ẽtee apesã (o'ỹpyhaguéicha)	Mamóguipa osẽ (1 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ẽpa (1 rehegua)	Mba'épa he'ise (1 rehegua)	Mamógui-pa osẽ (4 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ẽpa (7 rehegua)	Mba'éichapa avei ikatu oñemoñe'ẽasa
1	Novedades	Mozilla Firefox	UF	Mba'epyahu	Aguarata	Ñe'ẽtéva	Ipyahumíva
2	Privacidad	Mozilla Firefox	S	Ñemigua	Aguarata	Ñe'ẽaty	Ojekuaaukapa'ỹva
3	Visita virtual	Mozilla Firefox	UF	Ñeñuahẽ ñanduti rupi	Aguarata	Ñe'ẽaty	Ñembohupa yvytu pepóre
4	Conócenos	Mozilla Firefox	V	Rehegua	Aguarata	Ñe'ẽtéva	Orekuaamína
5	Legal	Mozilla Firefox	S	Añetegua	Aguarata	Tero	Añetegua
6	Fonología	Mozilla Firefox	S	Ñe'ẽpukuaa	Aguarata	Tero	Ñe'ẽpukuaa
7	Usar Firefox como mi navegador por defecto	Mozilla Firefox	UF	Eipururu firefox kundaha ijypykuevaramo	Aguarata	Ñe'ẽaty	Eñemokundaha ppy Aguaratata rehe

8	Ahora no	Mozilla Firefox	UF	Ani ko'áğa	Aguarata	Ñe'ëaty	Ko'áğa nahániri
9	Página de inicio de Mozilla Firefox	Mozilla Firefox	UF	Mozilla Firefox kuartiarogue ñepyrûha	Aguarata	Ñe'ëaty	Aguaratata rogue oñemoñepyrûha
10	Término de búsqueda o dirección	Mozilla Firefox	UF	Ojehekáva térâ kundaharape mbohapeha	Aguarata	Ñe'ëaty	Ojehekaha rape térâ tenda
11	Descargas	Mozilla Firefox	S	Mboguejyrâ	Aguarata	Teroja	Oñemboguejypyre
12	Restaurar sesión anterior	Mozilla Firefox	UF	Tembiapopyre mbojevy	Aguarata	Ñe'ëaty	Emomba'apofñepyrûjey upe mboyvegua
13	Ver el panel lateral de marcadores	Mozilla Firefox	UF	Tchauhakaha ra'angarupa yke recha	Aguarata	Ñe'ëaty	Ehechami techauhaharysýi ijykepegua
14	Mostrar todos los marcadores	Mozilla Firefox	UF	Opaite techauhakaha jehechauka	Aguarata	Ñe'ëaty	Ehechauhakapaite umi techauhakakuéra
15	Marcadores sin ordenar	Mozilla Firefox	UF	Tchauhakaha hekopegua'yva	Aguarata	Ñe'ëaty	Tchauhakakuéra oñembohenda'yre
16	Pulse el botón Pocket para guardar cualquier artículo, video o página desde Firefox	Mozilla Firefox	UF	Eikutu votõ eñongatu hağua oime-raëva haipy, ta'angamyí térâ Firefox kuartiarogue	Aguarata	Ñe'ëaty	Ehesajopy votõ Pocket rehegua reñongatu hağua jehaipyre, ta'angamyí térâ togue Firefox rupive
17	Véalo en Pocket en cualquier dispositivo, en cualquier momento	Mozilla Firefox	UF	Ehecha ne mba'ekuéra Voko'ípe oimeraëva mba'e'okarupive, ehechase vove	Aguarata	Ñe'ëaty	Ehechami Pocket-pe oimehaichagua tembiporúpe, oimeha'óra
18	Más información	Mozilla Firefox	UF	Eikuaave heta	Aguarata	Tero	Maranduve
19	Regístrese en Pocket	Mozilla Firefox	UF	Eñemboheraguapy Pocket-pe	Aguarata	Ñe'ëaty	Eñemboheraguapy Pocket-pe
20	Es gratis	Mozilla Firefox	UF	Tepy-me'ë'yre	Aguarata	Ñe'ëtéva	Ndojehepyme'ëi

Temiandu:

Ko'ã tembihechapyrã ojeporavóvape ojehechakuaa oñemoguaraniporãvehague. Heta mba'épe ojokupyty ha ojoguerahaporã Ekípo ogueroguatáva ko tembijeporepy rembiapokue ndive. Upéicha ramo jepe, ojehechakuamimiete ndojeporuporãmbaiha umi ñe'ëpyahu oñemoheñoí ha ojeporúva ñe'ë ambuégui. Techapyrã, oñemoñe'ëсахáicha ñe'ëtee **Pocket** peteĩ ñe'ëapesãgui ambuépe. Ñe'ëaty he'íva **Véalo en Pocket en cualquier dispositivo, en cualquier momento**, oñemoguarani **Ehecha ne mba'ekuéra Voko'ípe oimeraëva mba'e'oka rupive, ehechase vove**. Ko'ápe ojehechakuaa upe ñe'ëtee oñemoguaraniha oje'évo **voko'i**. Hákatu ambue hendápe ojegueroike peteĩ ñe'ë ojeporupyréntevaramo. Techapyrã: **Regístrese en Pocket**, oñembohasáva péicha, **Eñemboheraguapy Pocket-pe**. Ko tembijeporekapýpe ojerure ojegueroikénte hağua upe inglés-pe oñhaichaite, ojejapohaguéicha karaiñe'ëme. Ko ñe'ë ojeporu upe inglés-pe oñhaichaiténte, oñemoñe'ësa'y rehe **bolsillo** ramo. Koichagua ojoavýva niko ojejuhu avei ambue ñe'ëtee ha ñe'ëaty oñehesa'yijóvape.

Oñeñe'ëtaramo ñe'ëryapu ha ñe'ëretepy rehe, ndaiporiguasúi oñvaiha. Umi ñe'ëaty ojehaiporãjoaite. Oĩ avei oñemomuanduhe jave ojeporuha upe muanduhe circunflejo tigua rechauhakarãngue péicha ku ojehai jave. Kóva niko, ikatuporãnte oimehína, mohendahakuéra ndoguerekopái rupi oñeikotevëva guarani ñe'ëme, ha ndaha'ëi katuete ñe'ëсахарakuéra ndoikuaágui.

4.1.3. Hekaha Vikipetã

P ^v	Ñe'ëtee apesã (o'lypyhaguéicha)	Mamógui-pa osë (1 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ëpa (1 rehegua)	Mba'épa he'ise (1 rehegua)	Mamógui-pa osë (4 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ëpa (7 rehegua)	Mba'éicha-pa avei ikatu oñemoñe'ësa
1	Portada	Wikipedia	S	Ape	Vikipetã	Tero	Rova
2	Portal de la comunidad	Wikipedia	UF	Tekohapegua	Vikipetã	Ñe'ëaty	Komunida rokë
3	Actualidad	Wikipedia	Adv.	Ağagua	Vikipetã	Ñe'ëteja	Ko'ağagua
4	Cambios recientes	Wikipedia	UF	Oñemoambue pyahúva	Vikipetã	Ñe'ëaty	Oñemoambue ramóva
5	Páginas nuevas	Wikipedia	UF	Kuatiarogue pyahu	Vikipetã	Ñe'ëaty	Togue pyahu
6	Ayuda	Wikipedia	S	Pytyvôhára	Vikipetã	Tero	Ñepytyvô
7	Donaciones	Wikipedia	S	Me'ërei	Vikipetã	Tero	Ñeme'ë
8	Versión para imprimir	Wikipedia	UF	Osëma haguãicha	Vikipetã	Ñe'ëaty	Ikatúmava oje-kuatiajopy
9	Lo que enlaza aquí	Wikipedia	UF	Oñembojoa-jukuaáva ko'ápe	Vikipetã	Ñe'ëaty	Rehupíva ko'ápe
10	Cambios en enlazadas	Wikipedia	UF	Moambue ohóva hese	Vikipetã	Ñe'ëaty	Oñemoambuéva ojoajuhápe
11	Subir archivo	Wikipedia	UF	Tojehupi jehai'aty	Vikipetã	Ñe'ëaty	Ehupi maranduryru
12	Páginas especiales	Wikipedia	UF	Kuatiarogue hekochichíva	Vikipetã	Ñe'ëaty	Togue ndojehechameméiva

13	Enlace permanente	Wikipedia	UF	Mbojokuaa pyta	Vikipetã	Ñe'etéva	Ojoajukatuíva
14	Literatura	Wikipedia	S	Ñe'ëporãhaipyre	Vikipetã	Tero	Ñe'ëporãhaipyre
15	Astrología	Wikipedia	S	Mbyjakuaa	Vikipetã	Tero	Mbyjakuaa
16	Idioma	Wikipedia	S	Ñe'ë	Vikipetã	Tero	Ñe'ë, ayvu
17	Antropología	Wikipedia	S	Arandupykuaaty	Vikipetã	Tero	Arandupykuaaty
18	Geografía	Wikipedia	S	Tetãguera	Vikipetã	Tero	Yvykuaaty
19	Ciencias humanas y sociales	Wikipedia	UF	Tembiapo	Vikipetã	Ñe'ëaty	Yvypóra ha Tekoaty rehegua Tembikuaa
20	Ciencias naturales y exactas	Wikipedia	UF	Tekome'ë	Vikipetã	Ñe'ëaty	Tekoha ha Jevy'y rehegua tembikuaa

Temiandu:

Ko arandukaguasu oñemoñe'ëasánte gueteri ohóvo, upéva rehe heta ñe'ë oĩ gueteri karaiñe'ë ha inglés-pe ha ndaha'ëi guaraníme. Upe hogue oñepyrũhápe oñemoñe'ë gueteri karaiñe'ëme: **Crear un libro, Descargar como PDF, En otros proyectos**, hamba'e. Hákatu upéicharamo jepe, oñemoguaranive ohóvo mbeguekatúpe. Ojejumimiete umi oñemoguaranipyremava ha tekotevéva ojehecha ha oñemyatyrõ. Umi ñe'ëaty oñeguenohéva techapyrãramo apytépe oĩ tekotevéva ojevicheajey. Techapyrã, **Ayuda** nde'iséi **Pytyvõhára**; ha'ehína **Pytyvõ**. **Pytyvõhára** ha'ehína upe tapicha oporopytyvõva, guaraníme niko ñe'ëiregua **hára** he'ise tapicha oja póva peteĩ mba'e. Upéicha rupi **mbo'ehára** he'ise profesor/a ha pohãnohára katu médico/a. Ambue hendaguivo, oje'e haña **Enlace permanente** ndopytaporãmbái oje'ëramo **Mbojokuaa pyta**. Ñe'ëaty **Ojoajukatuíva** opyta porãve.

Jepeve heta hendápe noĩporã ha ndosyryryporã gueteri oñemoñe'ëasámava, kóva ko tenda oikuave'ë heta ñe'ëtee ikatúva oipytyvõ guarani ñe'ë rekove. Opytãma Guarani Ñe'ë Rerekuapavẽ ha guarani jarakuera pópe toiporumí ñe'ëita oñemoheñói ha ojejueroikéva ohóvo.

4.1.4. Hekaha Google

Pv	Ñe'ëtee apesã (oĩ'ypyhaguéicha)	Mamógui-pa osẽ (1 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ëpa (1 rehegua)	Mba'épa he'ise (1 rehegua)	Mamógui-pa osẽ (4 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ëpa (7 rehegua)	Mba'éichapa avei ikatu oñemoñe'ëasa
1	Buscar con Google	Google	UF	Google jeheka	Google	Ñe'ëaty	Eheka Google-pe
2	Me siento con suerte	Google	UF	Añeñandu po'a reheve	Google	Ñe'etéva	Chepo'aitépa
3	Preferencias	Google	S	Jeipotaveháicha	Google	Ñe'etéva	Ojepotavéva, Ojehecharamovéva

Temiandu:

Tapichakuéra oĩvape ko ekípo ojeporekávape, mbohapy oñemoñe'ėasaháicha rehe ikatu oñeñemongeta. Ñe'ėtee **Google jeheka** nde'iri **Buscar con Google**, upéva rehe he'i opytaporāvetaha **Eheka Google-pe**. Oñemoñe'ėasahápe ñe'ėtee aty **Me siento con suerte**, ojehechakuua hese ndopytaporāmbaiha karaiñe'ėme, ikatuporānte noñemoñe'ėasaporāguasúi rehe inglés-gui. Ojehechakuua guaraníme hetepy karaiñe'ė hague; ha upéva ojehechakuua oñembohasa hague upe ñe'ė ypykue retepy he'ihachaiténte, ha, ambue henda guivo, osė hi'yrei ha nahe'ėi ni ndaikyrái. Ko tembiapo mboguataharakuéra oguerovia opyta porāveneha **Chepo'aitépa**, Ekipoguakuéra ohechaporāve iguaranirekoporāve rehe avei, upeichavoi oñe'ė rehe guarani jarakuéra, ha omombe'uporā asyetéva omba'emombe'úva upe ñe'ė ypykue. Ojehechátaramo oñembohasaháicha **Preferencias**, ojehechakuua mokōivéva hendápe ojeporaha ñe'ėrapo **pota**, hákatu ñe'ėasa ypykuépe ojehai tero retepýpe: **Jeipotaveháicha**, ha Ekipoguaháicha, he' ikatuha oje'e: **Ojepotavéva térã Ojehecharamovéva**. Guarani niko, oje'eáicha ojejúvo ko tembiapópe, ha'ehína peteĩ ñe'ė oñemosusúkatuiva, upéva rehe oje'e opytaporāvetaha kóicha.

4.1.5. Guarani Renda Ñanduti

P ^v	Ñe'ėtee apesā (o'ypyhaguéicha)	Mamóguipa osė (1 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ėpa (1 rehegua)	Mba'ėpa he'ise (1 rehegua)	Mamóguipa osė (4 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ėpa (7 rehegua)	Mba'ėichapa avei ikatu oñemoñe'ėasa
1	Sitio bilin-güe	Guarani Renda	UF	Tenda mokōi ñe'ėme	Guarani Renda	Ñe'ėaty	Ñe'ėkōi renda
2	Español	Guarani Renda	S	Karaiñe'ė	Guarani Renda	Tero	Karaiñe'ė
3	Acerca del idioma guaraní	Guarani Renda	UF	Avañe'ė rehegua	Guarani Renda	Ñe'ėaty	Avañe'ė rehegua
4	Historia del Guaraní	Guarani Renda	UF	Guarani Marandeko	Guarani Renda	Ñe'ėaty	Guarani Marandeko
5	Esta sección está escrita solo en español	Guarani Renda	UF	Ko vore ojehai karaiñe'ėme añónte	Guarani Renda	Ñe'ėaty	Ko vore ojehai karaiñe'ėme añónte
6	Contenido	Guarani Renda	S	Tchauka	Guarani Renda	Tero	Mba'eguere-kopy
7	Poner estos botones a la izquierda (con marco)	Guarani Renda	S	Toñemoĩ ko'ã votō asu gotyo (ovetanda rupi)	Guarani Renda	Ñe'ėaty	Emoĩ ko'ã votō asu gotyo
8	Prólogo	Guarani Renda	S	Ñe'ė ñepyrũmby	Guarani Renda	Tero	Ñepyrũmby
9	Novedades	Guarani Renda	S	Ipyahúva	Guarani Renda	Ñe'ėtéva	Ipyahumíva
10	Historia	Guarani Renda	S	Marandeko	Guarani Renda	Tero	Marandeko
11	Fonología	Guarani Renda	S	Ñe'ėpukuaa	Guarani Renda	Tero	Ñe'ėpukuaa

12	Dichos	Guarani Renda	S	Ñe'ënga	Guarani Renda	Tero	Ñe'ënga
13	Misceláneas	Guarani renda	S	Opamba'erei	Guarani Renda	Tero	Opamba'erei
14	Fotografías	Guarani Renda	S	Ta'ãngaita	Guarani Renda	Tero	Fóto
15	Enlaces	Guarani Renda	S	Ambuére joaju	Guarani Renda	Tero	Joajuha
16	Autores del Sitio	Guarani Renda	U	Tenda apohára	Guarani Renda	Ñe'ëaty	Tenda apohare
17	Si desea recibir (o escribir) periódicamente noticias acerca del guaraní, suscríbese a esta lista de correo	Guarani Renda	UF	Reipotáramo py'ÿi oguhẽ ndéve (térã rehaiséramo) marandu avañe'ẽ rehegua, eñeapunta ko pareha rysýipe	Guarani Renda	Ñe'ëaty	Reñemomandukaséramo guarani reheguána eñemboheraguapy ko ñe'ëveve rysýipe
18	Esta lista tiene más de mil miembros, y en ella están todos quienes trabajan por amor al guaraní. La lista es moderada, y no se permiten otros temas.	Guarani Renda	UF	Ko pareha rysýi oreko su ári ava, ha ipype oĩmbaite uimi omba'apóva avañe'ẽ rayhupápe. Ko tysýi oñeñangareko, ha ndikatúi ojehai ambue mba'e rehegua.	Guarani Renda		Ko ñe'ëvevepe oĩ su rasa tapicha ha ipype oĩ mayma omba'apóva avañe'ẽ rehe. Namaymávai ikatu oike ko'ápe ha ndaikatúi oñeñe'ẽ ambue mba'e rehe
19	Alojado en	Guarani Renda	UF	Ñembohupaha	Guarani Renda	Ñe'ëaty	Oñembohupa...pe:
20	Estadística	Guarani Renda	S	Papy'aporeko	Guarani Renda	Tero	Jepapapy

Temiandu:

Ojehechátaramo tuichaháicha, umi ñe'ëaty oñemoguaraníva ojojogua umi oñemone'ëasáva ndive ko jeporekapýpe. Katu upéicha avei ojoavymimi hetepýpe. Techapyrãramo, oñemoguaraniháicha karai-ñe'ëgui umi oĩva infinitivo-pe. Ojesarekóramo Vikipetã rehe, ko ñandutípe umi ñe'ëtéva oĩva infinitivo-pe oñemoguaranívo ojehai modo imperativo **To** impersonal-pe. Péina kóva, **Poner estos botones a la izquierda**, oñemoguarani **Toñemoĩ ko'ã votõ asu gotyo**. Añetehápe péicha oĩporã asyete oñemoguarani haña oĩva infinitivo-pe, jepeve ndojoguai oje'éva ndive jeporepyrãme. Ko'ápe niko, oje'haguéichama, oñemohasa ohóvo imperativo-háicha avatee mokõiha singular-pe, ha oiporava'erã ñe'ëpẽ papapy ha avatee categórica **re** (reike), oiporu **e** (eike).

Añetehápe omonambipu'ã ko tembiapo mboguataharakuérape mba'éichapa umi 20-véva ñe'ëtee aty ha heta ñe'ëjoaju ipukuetemíva ojojoguaitemi umi hembiapokue ndive ko tembijeporekapýpe. Hesakã porã añetehápe hikuái, ndahasyietevóinteko, ojehaiporã ñe'ëtekuaa ryepy guivo oñemañátaramo, he'ipaite upe he'iséva ha ndovavái upe hembipotágui.

4.1.6. Paraguái Ñe'ënguéra Sãmbyhyha Ñanduti Renda

P ^v	Ñe'ëtee apesã (o'ypyhaguéicha)	Mamó-guipa osẽ (1 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ëpa (1 rehegua)	Mba'épa he'ise (1 rehegua)	Mamógui-pa osẽ (4 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ëpa (7 rehegua)	Mba'eichapa avei ikatu oñemoñe'ëasa
1	Inicio	Sitio Web de la SPL	S	Ñepyrũ	PÑS Ñanduti Renda	Tero	Ñepyrũ
2	Noticias	Sitio Web de la SPL	S	Marandu	PÑS Ñanduti Renda	Tero	Marandu
3	Multimedia y Redes Sociales	Sitio Web de la SPL	UF	Multimedia ha ñomongeta veve	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Multimedia ha ñomongeta veve
4	Ver más noticias	Sitio Web de la SPL	UF	Echave marandu	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Echave marandu
5	Enlaces de Interés	Sitio Web de la SPL	UF	Joajukuéra rysyí	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Ikatúva oñembojoaju
6	Audios institucionales	Sitio Web de la SPL	UF	PÑS audio kuéra	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Temimoĩmby hendupyrãnguéra
7	Acceso a la información Pública	Sitio Web de la SPL	UF	Ápe rejerurekuua marandu reikuaaséva	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Ápe rejerurekuua marandu reikuaaséva
8	Institución	Sitio Web de la SPL	S	PÑS rehegua	PÑS Ñanduti Renda	Tero	Temimoĩmby
9	Misión y visión	Sitio Web de la SPL	S	Tembipota ha tembihecha	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Tembipota ha tembihecha
10	Organigrama	Sitio Web de la SPL	S	Tembiaporã'aty	PÑS Ñanduti Renda	Tero	Tembiaporã'aty
11	Autoridades	Sitio Web de la SPL	S	Mburuvichakuéra	PÑS Ñanduti Renda	Tero	Mburuvichakuéra

12	Marco Normativo	Sitio Web de la SPL	UF	Léi he'íva	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Léi he'íva
13	Enlaces Institucionales	Sitio Web de la SPL	UF	Ñomoirũ Myakãha	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Temimoĩmb- ykuéra oñembo- joajuha
14	Misional	Sitio Web de la SPL	S	PÑS rembipota	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Tembiaporã re- hegua
15	Planificación Lingüística	Sitio Web de la SPL	UF	Ñe'ënguéra Rape'apo	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Ñe'ënguéra Rape'apo
16	Dirección	Sitio Web de la SPL	S	Ngotyó	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëtéva	Opyta
17	E-mail	Sitio Web de la SPL	S	Pareha eleytró- nico	PÑS Ñanduti Renda	Tero	Ñe'ëveve
18	Teléfono	Sitio Web de la SPL	S	Ñe'ëha	PÑS Ñanduti Renda	Tero	Pumbyry
19	Consultas	Sitio Web de la SPL	S	Ko'ápe roime	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Ko'ápe repora- ndukuaa
20	Correo Electrónico Requerido	Sitio Web de la SPL	S	Ñanduti veve kundaharape: emyanyhẽ va'erã	PÑS Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Ñe'ëveve oñeikotevẽva

Temiandu:

Paraguái Ñe'ënguéra Sãmbyhyha ha'ehína upe tetã remimoĩmby ypykue ha peteĩmi iñanduti korapyva mokõi ñe'ëme, karaiñe'ë-guaraníme. Añetehápeko upeichatamantevoi, ha'e rehehína upe temimoĩmby oĩva ojapoukávó Léi 4251/10 Ñe'ënguéra rehegua he'íva, kóva ko apoukapy ojerure Estado pokatu mbohapyvévape toiporu ojykererorã Tetã ñe'ë tee mokõivéva.

Oñehesa'yijó rire ñe'ëtee apesã opaichagua oñemoguaranimbyréva, ojehechakuaa hesakãporãha, he'íha upe he'iséva, oñeikũmby ha ojehaiporãha ñe'ëtekuaa rehe ojejesarekótaramo. Opavaete nunga ojojogua Ekipoyguakuéra rembiapokue ndive.

Umi ñe'ëtee oñemono'õ ha oñehesa'yijova'ekue, ha ojeporúvape techapyrãramo, ojehechakuaa ikatueteha ojeporu umi ñe'ëtee oje'e ha'gua guaraníme oĩyva gueteri, téra umi oñemobhasa jave nde'ipáiva oje'téva téra nahesakãporãmo'áiva. Techapyrãme ojehechakuaa mokõi ñe'ëtee ojegueroikéva karaiñe'ëme oĩhaichaite, umíva niko **multimedia** ha **audio**. Ojejuhu avei peteĩ ñe'ëtee ojehaiguaraníva, upéva ha'ehína eleytrónico (pareha eleytrónico). Ko'ã techapyrã ojojoguaitemi ko tembijeporekapy rembihecha ha rembiapokue ndive. Ojehecháicha, PÑS ñanduti korapyve ojeporu peteĩ ñe'ë hesakãporãva. Añetehápe niko ikatukuaa oñemoguarani upe ñe'ëtee **multimedia**, ágakatu ikatute ndoje'ei hesakuaite rupi ha no'guahẽi oje'eséva. Oñemoñe'ëasa jave niko, taha'e tuichaháicha téra peteĩ mba'e rehente oñe'ë jave, oje'eva'erã hesaite rupi, oje'pyaha ha oñembojoajuporãva'erã, ha o'guahẽva'erã tapicha ohendu téra omoñe'ëvape. Nahesakãmbáiramo umi oje'eséva, nomba'emombe'umo'ái, ha opareíta katuite oje'esemo'áva'ekue. Guarani niko, opavavete ñe'ëicha avei,

ikatu oiporu umi ñe'ëndy ojeporumeméva térã peteĩ hendápe ojeporúva; péicha ojejapo jave, omokangyva'erãrõ upe ñe'ẽ rekove, omombaretevéta uvei ichupe, ha omba'embe'úta omba'emombe'uséva.

Ojepokótaramo ñe'ẽ oñemoguaranirekóva rehe ojehaikuévo, tembihecharã eleytrónico, ko tembi-jeporekapýpe oñeñeporandu: peteĩha, mba'érepa ndoje'eintera'e *pareha* térã ñe'ëveve, ko'ã téra ojeporupyremavamavoi ojejúvo heta hendápe; mokõiha, tekotevẽ ojehaiporã guaraníme. Oñemoguaranítaramo hyapuháicha ojehaiva'erã eleytrónico, ha ndaha'etí *eleytrónico*; guaraníme ñe'ẽpu /k/ ojehechauka **k** rupive, ha ndaha'etí **c** rupive.

Ko tembijeporekapy rupive oñemokyre'ỹ maymavetépe oiporúvo umi ñe'ẽpyahu oĩmavavoi, ani haña oñemohenói ipyahúva, upéicha ikatúta rehe omokañy tapichakuéra oiporúvape. Ojehechaháicha, upe ñe'ẽ *pumbyry*, oñemoguarani haña *teléfono*, ojeporumemete ha ojejepokuaáma hese, upéicha rupi natekotevẽvéima oñemoheñoijey peteĩ ñe'ẽ ipyahúva, techapyrãramo ñe'ẽha, oiporuháicha PÑS.

4.1.7. Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda

P ^v	Ñe'ẽtee apesã (o'ỹpyha-guéicha)	Mamóguipa osẽ (1 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ẽpa (1 rehegua)	Mba'épa he'ise (1 rehegua)	Mamóguipa osẽ (4 rehegua)	Mba'eichagua ñe'ẽpa (7 rehegua)	Mba'éichapa avei ikatu oñemoñe'ẽasa
1	Inicio	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Ñepyrũ	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Tero	Ñepyrũ
2	Conócenos	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	V	Orekuaamína	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëtéva	Orekuaamína
3	Por un país pluricultural y plurilingüe	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Tetã hekoheta ha iñe'ëhetáva rekávo	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Tetã hekoheta ha iñe'ëhetáva rekávo
4	Bienvenidos a la Fundación Yvy Marãe'ỹ	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Tapegũahẽ porãite Fundación Yvy Marãe'ỹme	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Tapegũahẽ porãite Fundación Yvy Marãe'ỹme
5	Noticias	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Marandu	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Tero	Marandu
6	Instituto Yvy Marãe'ỹ	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Instituto Yvy Marãe'ỹ	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Instituto Yvy Marãe'ỹ

7	Cursos	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Mbo'esyry	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Tero	Mbo'esyry
8	Servicios	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Roikuave'ëva	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëtéva	Roikuave'ëva
9	Asesoría en Áreas de Lenguas	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Ñe'ë rehegua Ñe'ë rehegua	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Ñe'ë rehegua Ñe'ë rehegua
10	Nosotros	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	Pron.	Ore	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Terarãngue	Ore
11	Nuestra Visión	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Ore Rembihecha	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Ore Rembihecha
12	Nuestra Misión	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Ore rembi-pota	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Ore rembipota
13	Valores	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Mba'eporã	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Yvypóra jeguaka
14	Director General	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Sãmbyhyharapavẽ	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Tero	Moakãharapavẽ
15	Secretaria General	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Pytyvõharapavẽ	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Tero	Pytyvõharapavẽ
16	Dirección	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Opyta	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëtéva	Opyta

17	Correo	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Pareha	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Tero	Ñe'ëveve
18	Contáctenos	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Orejuhuta-hápe	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	V	Orejuhutahápe
19	Elija una lengua	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	UF	Eiporavo peteĩ ñe'ẽ	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Ñe'ëaty	Eiporavo peteĩ ñe'ẽ
20	Pluriculturalidad	Sitio Web de la Fundación Yvy Marãe'ỹ	S	Teko'eta	Fundación Yvy Marãe'ỹ Ñanduti Renda	Tero	Teko'eta

Temiandu:

Ko Ñanduti rogue niko, Guaraní Renda ha Paraguái Ñe'ënguéra Sãmbyhyha-icha, iñe'ëkõi avei ipy guive iñakã meve. Opaichagua menu ha marandu oñemoherakuáva ipype oĩ guaraní ha karaiñe'ẽme. Añetehápe, ijetu'uetemi Ekipoyguakuérape ohesa'ỹijo umi ñe'ëtee aty ojeporúva, jápoke oĩvo ijaytepeguakuéra omoguaraniva'ekue umi ñe'ẽ ojeporúva peteĩ ko toguépe. Jepeve upéicha, ojejesarekóvo hesekuéra heta ary rire, tapichakuéra iñaranduvéma ha upévare ikatu oñehesa'ỹijo pypukuve ñe'ëpykuáa rembiporu he'iháicha. Hetave hendápe, ekipoyguakuéra rembiapo ojojogua ha ojokupyty ojeporúva ndive ñandutípe. Iporã ojegeromandu'ami avei oĩmaha heta ñe'ẽ ojeporumeméva ha oike-témava ohóvo, ojeporu rupi Guaraní Ñe'ẽ Rerekuapavẽ, Paraguái Ñe'ënguéra Sãmbyhyha ha ambueve temimoĩmby tetãyguáva ryepýpe. Umi ñe'ẽ **Visión** ha **Misión**, techapyrãramo, oñemoguaraní péicha: **Tembihecha** ha **Tembipota**, ha oiporúma opavavetéva temimoĩmby tetãyguáva. Ko'áva ari oñemoheñoijeýramo ñe'ëpyahu niko ojepytajeýta tapeku'a rehe, ojeguatave marãngue ha oñemopyrendamarãngue ñe'ẽ rekove.

Tekotevéne ojegeromandu'ami ko'ápe peteĩ ñe'ëtee ojeporúva ha toñembojojami PÑS-pegua ndive. Ko temimoĩmby oiporu karaiñe'ẽme ñe'ëtee oĩva inglés-pe, **E-mail**; Yvy Marãe'ỹ ñandutípe ojeporu **correo** (Ha ndaha'etí **correo electrónico**, tekotevéhaichaite). PÑS ñandutípe ojeporu ñe'ëtee **Pareha eletrónico** oje'évo upe ñe'ẽ upéente ojeporúva; hákatu, Fundación-pe ojeporu pareha. Mokõívéva temimoĩmby oñeha'ã ogueroikejey ha omoingovejey upe ñe'ẽ pareha, ha upéva upe mba'e iporã añetehápe. Ekípo jeporekapyrãmegua he'i ikatuha ojeporu ñe'ëtee aty Ñe'ëveve, péva ha'éma rehe peteĩ ñe'ẽ ojeporuetemíva heta ñanduti rogue rehe. Upéicha avei nde'íri ndaikatuilha ojeporu **pareha**, ñe'ẽ ikatúva hembyete ha ndojeporuvéi, upévare tekotevé ojeporujey. Guaraníme oje'e ha'gua **E-mail** térã **correo electrónico** ikatuporãnte ojeporu umi ñe'ëréra **pareha** ha Ñe'ëveve. Jepeve ojejerure oñemyatyõvo umi ñe'ëtee ha ñe'ëtee aty, tembijeporekapy ekipoyguakuéra ikatu he'i hesekuéra oikotaha ojegerokóramo ñe'ëteáramo.

4.2. Oñehesa'ỹijotaháicha mbojojahakuéra rupive

Ko tembiapo vorépe, oñehesa'ỹijóta umi tenda ojeperavova'ekue, he'ihaihaibe poteĩvéva mbojojaha oñemopyrendava'ekue ko jeporekapýpe, umíva hína: Omombe'úpa he'iséva, ojehaiporãpa, oñemboyképa temiandu, he'ípa hesaite rupi, nomanovéimapa oje'éva, hesakã ha ojoajuporãpa ojehaíva.

4.2.1. Omombe'úpa he'iséva

Opaichagua texto, taha'e oje'éva térã ojehaíva, omba'emombe'use katuete. Texto-kuéra niko akóinte omba'emombe'use, he'iséva, tapichakuéra ohechauhaha hembipotapy oje'ykekóvo ñe'ẽ rehe. Ñe'ẽ ojeporúva niko ombojoaju oñomongetávape; ha hyepýpe ojehecha mbohapy nivel: oje'éva oñeñe'ẽvo (acto locutivo), ojehekáva oñe'ẽvo (acto ilocutivo), ha ojuhupitýva oñeñe'ẽvo (acto perlocutivo). Locutivo ha'ehína oñemombe'u jave peteĩ mba'e oñeñe'ẽ térã ojehaikuévo; ilocutivo ha'ehína upe omombe'uséva peteĩ tapicha térã entidad, empresa; ha'ehína upe mba'erãpa; perlocutivo he'ise umi mba'e ojapouka térã ohupytýva umi oñemombe'úva. Opaichagua ñe'ẽtee ojeporúva oñeguenohẽ rire heta henda guivo ha'ehína acto locutivo, omombe'uséva peteĩ térã hetave mba'e. Umi oje'éva oje'e ikatu hañuáicha oiporúva guive ñe'ẽ oku'e hekopete, he'iséva, toñuahẽ ichupekuéra oje'éva térã ojejeruréva, ha tojapo hikuái oje'éva. Tapichakuerape hesakãramo ñe'ẽ oñemyasáiva, añetehápe ojuhupyty ojuhupyséva, ha ikatúma oje'e oñomongetaha hikuái hekopete.

Ojeikévo, tembihechararãmo, Facebook ñandutípe, tapichakuéra oiporúva ojuhu heta marandu ikatuva'erã rehe oipoytyvõ ichupekuéra oikundaha haña ipype. Imurokuerapevoi omoñe'ẽta katuete, karaiñe'ẽme, ko'ã marandu: **Biografía, información, amigos, fotos, registro de actividades**, ha oñekombida ichupekuéra ohaívo: ¿Qué estás pensando? iyyke rehe: **publicar**. Hesakãnema ko'ã oje'éva peteĩ tapicha oñe'ẽvaivaivapente karaiñe'ẽme. Ha ikatu oje'e, oimeraẽva tapicha oleekuaáva ha oikũmbyporãite'ỹva jepe ko ñe'ẽ ontendéta ko'ã oje'éva; he'iséva, oñeñeha'ãite'ỹ rehe hesakãta oñemombe'uséva. Upéva upe tapichajeýnte oiporavóramo guaranimeguáva upéva upe ñanduti jeýnte, ojuhúta umíva ñe'ẽapesã, ágakatu guaraníme: **Ararysyí** (biografía), **marandu** (información), **angirũnguéra** (amigos), **ta'ãngakuéra**²³ (fotos), **ne rembiapo** (actividades), hamba'e. Omoñe'ẽta avei oñepirũramo chupe ohai haña: **Mba'épa repensareína** ha iyyke rehe: **emoherakuã**²⁴.

Ko'ápe oñeporandujey aje'iguaréicha: Hesakãnema oje'éva peteĩ tapicha oleekuaávape ha na'ñhara-nduetéiva guaraníme; he'iséva upéicharamo, oñuahẽtapa ichupe oje'eséva. Hasynunga oñembohováivo kóva noñemba'aporaẽramo tapichakuéra oiporúva ndive ko ñanduti. Ágakatu oje'e umi ñe'ẽ omba'emombe'uha oje'eva'ekue karaiñe'ẽme, jepéramo ndojehaiporãmbái ñe'ẽtekuaa ryepy guivo ojejesarekótaramo. Upe ñe'ẽ **ararysyí** ndopytaporãmbái oñemoguaranívo **biografía**; mbo'ehaohare ha ñe'ẽryrúpe niko ojeporu ko'ã ñe'ẽ oje'e haña kóva ko mba'e: **tembiosa, tekoasa**. Oñepirũva ojehai haña: **Mba'épa repensareína?** Oĩporãiterei ha oñuahẽ; nopyrũi mba'eveichagua mbojojahare, oñembohapyaporã “re”: **repensareína**. Ikatu oñehesa'ỹijo upe ñe'ẽ **pensar**, guaranietépe oje'éva **py'amongeta**, ha guarani pyahúpe oje'éva **akãngeta**. Ojejesarekótaramo oñuahẽporãpa omombe'uséva, ñe'ẽjoaju ojeguromandu'áva oñuahẽta katuete oimeraẽ tapicha oñe'ẽkuaávape guaraníme, ojeporumeme rehevoi ko'ẽrei rehe opaite henda rupi. Upéva upe ñe'ẽjoaju oñemombe'u peteĩ guarani paraguájope.

Oñehesa'ỹijovévo ohóvo oñuahẽporãpa omombe'uséva ko ñanduti, ojehechakuaáta ojegueroikeha ipype heta ñe'ẽ ojeporupyre karaiñe'ẽgui, taha'e ojeporúva derechoite térã oñembohuguaipyre. Techapyrã, **Esugeri tapicha atýpe guarã**²⁵ térã **notificación-kuéra**. Ko'ã oñemoguaraníháicha niko hesakãporã, oimeraẽ tapicha oñe'ẽkuaáva oikũmbyta katuete oje'eséva, ágakatu iporã avei oñeñemba'eporandumi

23 Ojehaiva'erã “Ta'ãngakuéra”.

24 Ojehaiva'erã “Emoherakuã”

25 Ojehaiva'erã “guarã”

noĩrĩpa ambue ñe'ẽ oje'e haġua **sugerir notificación**. Ikatuporãnte ñe'ẽasaharakuéra ojesarekovoira'e kóvare, oipotágui hesakã he'iséva, ha upévare oiporavo upéicha.

Oñehesa'ỹijótaramo Aguaratata oñemoguaranihaguéicha, ojehecháta hetaichagua menu oñemoguaranimbyre hesakãporãha, oĩháicha avei nahesakãmbaguasúiva. Tembihechapyrã ramo ojesareko ko'ã ñe'ẽ rehe, ko'ãva niko oĩ ojeikévo kundahahápe:

Kuatia oikove'ymava

Ko kuatia noĩvéima ojeporu haġuáicha.

Pe kuatia ojeruréva ndaipóri Firefox's kachépe.

1. Tekorosãrãramo Firefox ndojeruréi ijehegui umi kuatia momba'épyva.

Eikutu pe Ha'ãjeype ojerurejey haġua pe kuatia ko ñanduti roguépe.

Ha'ãjey

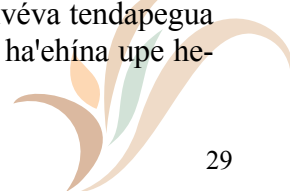
Ko'ã ojehesape'aháicha iporuharakuéra niko oñeha'ãmbaite oiporu umi pojoapy haimeháime ojehai-porãmbaitéva ojejesarekótaramo ñe'ẽtekuua ryepy guivo ha guaraníme katu pokãmínte oguereike ñe'ẽ ambue. **Caché** añoite niko upe ñe'ẽ ambue ojeporúva informática-gui. Tuicha mba'e niko ñe'ẽasaharakuéra rembiapo; hikuái oiporu kóva ko ñe'ẽtee ha ombohyapuguarani, ohaí guaraní hyapuháicha, ha ogueroike omondévo guaraní rehe. Oñeñeporanduva'erã avei peteĩ tapicha mbytépe porãnte omosãva-pa, térã peteĩ máva oñemoarandupyréva guaranímepe, oikũmbýne térãpa oikotevéne upe ñe'ẽ ypykue rehe.

Ambue henda guivo, upe ñe'ẽ **Tekorosãrãramo** ijetu'uetereíma ha nde'irí hesaite rupi; tapicha opensaraẽmanteva'erã mba'épa oiméne he'ise karaiñe'ẽme hesakã haġua ichupe. Oñeñe'ẽtaramo tui-chaháicha, toiko jepe ra'e oikóva, peteĩ tapicha oñemoarandupyréva guaraníme, oikũmbýne katuete opaiteichagua menu oñemoguaranimbyre.

Ojeikévo oñeporandu Vikipetã-me, iporuharakuéra ojeguerohorýta: **Tapeġuahẽporãite Vikipetãme, ha iguýpe: Opaite tembikuaa hekosãsóva renda, opavave ikatúva ohaíjey**. Oñeñe'ẽtaramo tuichaháicha, umi ñe'ẽtee ha ñe'ẽaty guaranímegua ojeporúva oñesãmbyhy haġua ko arandukavusu, hesakãporã ha oġuahẽ, oiporúramo jepe ñe'ẽtee ndojeporumeméiva, techapyrã **tembikuaa**, ndoikuaamo'ãiva peteĩ tapicha iñarandu'ỹva ñe'ẽme. Umi ñanduti korapy ojegueroikeva'ekue ko oñehesa'ỹijohápe niko avei hesakãporã ha oġuahẽ, katu mi tapicha oñemoaranduva'ekuépe añónte.

Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha ñanduti, guaranímeguáva, hesakãporãnte avei. Péina ko'ápe techapyrãmi oñeguenohẽmbyre: **Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha (PÑS) ha Secretaría Nacional de los Derechos Humanos de las Personas con Discapacidad (Senadis) oñemoñe'ẽ peteĩ ha he'i omba'apo joajuseha**. Ikatu oñeñatõi upe oñembojoajuháicha ko haipyvo, ko'ýte oñeñe'ẽrataramo mba'ei-chapa oñemboja'o umi ñe'ẽ. Jepeve upéicha, hesakã upe texto; he'iséva, oġuahẽha.

Pokõivéva tenda oñehesa'ỹijóva apytégui, ojehechakua ojoavykakuaaha umi ñe'ẽ ojeporúva Facebook-pe ha umi kundahaha, arandukavusu, hekaha ha ñanduti. Facebook-pe ojeporu guaraní lomítaháicha, upévare oġuahẽve, ha umi ambuévape peteĩ guaraní hypy'üvéva, mbo'ehaopeguare ha ikatu-voi oje'e tapicha'aty ikatevévape ġuarãnte. Ojehechátaramo mávapa oġuahẽve pokõivéva tendapegua apytégui, ikatu oje'e upe guaraní ojeporúva Facebook-pe, ojehai-porãmba'ỹ apytépe, ha'ehína upe he-

sakãvéva guarani ko'ağaguápe ġuarã, oiporu rehe peteĩ ñe'ẽ lomitãhaichave, oñe'ẽporumimiete rehe karaiñe'ẽgui. Umi ambue hendápe iñakademikove ojeporuháicha, heta hendápe ojehaivai ha oñembojoajuvai avei, hákatu oiporu peteĩ guarani ijetu'uvéva, ogueroikeguasuyva ñe'ẽ ha iñe'ẽpyahuhetáva.

Memete nunga, oje'ehaguéichama, pokõivéva tenda hesakãporãnte, oğuahẽ hikuái. Hákatu, ojeporu hağua, oñepysangáta mokõi mba'e rehe: Peteĩha oĩvoi ñe'ẽ ryepýpe, ha péva ha'ehína upe ne'ĩrã gueteri oñemopyrenda guarani ñe'ẽ, ovava gueteri iñe'ẽtekuaápe ha oñembojoajuháicha oñemoguaranívo; mokõiha katu noĩri ñe'ẽ ryepýpe, ha oĩhína iporuharakuéra rekovépe, mamote pevépa oikuaa upe iñe'ẽ. Iporuharakuéra oime rire oñemoarandu guaraníme, hesakãta ichupekuéra oje'eséva, he'iséva, oğuahẽtaha ichupekuéra oñemba'emombe'úva, hákatu oime rire noñemoaranduirá'e, ojehuháicha paragajokuéra okakuaapamava'ekuépe, opa'ãta katuete tape rehe, ojehuháicha opaiteichagua ñe'ẽme. Tapichaguéra oñe'ẽvagui guaraníme niko ymaite guive oñenega oñemoarandúvo iñe'ẽteépe, upéva rehe ndaikatúi oiporu ohai hağua, taha'e ojapyhývo térã orahaukávo marandu tapicha ambuépe. Mbo'ehaópe ohovakuéra avei jeyvéramo oike hagueichaite jeýnte osẽ oñeñe'ẽtaramo guarani rehe; mbo'ehao noporombokatupyryí ojekuaa ha ojeporu hağua hekópe guarani.

Oje'e hağua oğuahẽha oje'eséva umi mba'e oñemoguaraníva umi pojoapy oñehesa'yijopyréva ryepýpe, jepeve ojehaivaimimiete ha oñembohasa hekope'y, ojeko avei tapichakuéra oiporúva rehe ñe'ẽ, mamote pevépa oikuaa hikuái ñe'ẽ rekove. Ñe'ẽasa niko sapy'ánte ohupytypaite ohupytypyséva ha sapy'ánte nahániri; he'iséma avei mamote pevépa okakuaa, oñemopyrenda ha oñembopyahu upe guarani ñe'ẽ. Ñe'ẽsaharakuéra ohechauka ikatupyry ha iñaranduha omoñe'ẽasa hağua; hikuái oğuahẽ peteĩ ñe'ẽme, techapyrã, ogueroiketapa ñe'ẽ oiporútanteva upe oĩhaichaite térãpa omboheko'ambuéta mamote oñeikotevẽhápe, omohesakãve rekávo hikuái he'iséva.

Tekotevẽ ojehaive guaraníme, oje'ehaguéichama ojejúvo jeporekapýpe. Ojeguerokekuaava'erã política oipytyvõva'erãichagua oñeñe'ẽ ha ojehaívvo, ko'ã mba'e oipytyvõta rehe hetave ha imbaretévvo marandu ojehaipyréva guaraníme, upéicharõmante ojehechakuaáta oikópa añetehápe térãpa nahániri umi ojehaiváva ojejúvo. Oñeikotevẽve peteĩ política añetegua ha upéichape toñemopyrenda guarani Estado ryepy guive. Tove tojehaive ha toñemoñe'ẽve ha tokakuaave ñe'ẽ retepy ha rekove.

4.2.2. Ojehaiporãpa

Ojejesareko ha oñehesa'yijokuévo opaiteichagua ñe'ẽasa niko ojehechakuaa oñemopyrendaporã asyeténteha ojejesarekótaramo tuichaháicha ñe'ẽtekuaa guivo; jepeve upéicha, ojehechakuaa ojejavymimieteha avei oñembohyapu, oñemoñe'ẽjoaju ha oje'ekuévo oje'eséva. Heta hendápe ojevavy oñemomuanduhefũgua ha oñemomuanduhejuruguávo, sapy'ánte noñemomuanduhéi térã ojeporuvai; upéicha avei, hetaiterei hendápe ndahetepyguaraníri.

Ojehesarekóvo Facebook rova rehe, ikatu ojejuhu ñe'ẽjoaju ndojehaiporãiva guaraníme. Oñembohyapuháicha rehe ojejesarekótaramo, ojehechakuaa ojehechakuaávo /ã/ ryapu, ojeporu mbohapyichagua tai: **a** imuanduhéva péicha **ã**, ambue ikytakõ'íva **ã**, ha avei upe hekopetéva **ã**. Ojehechakuaa avei oñembohyaputĩguavaiha; **Emongañy**, **Emokañy** rãngue; **Angirũkuéra**, **Angirũnguéra** rãngue. Upe ñe'ẽ **hağua** ojehai, **haguã**. Ojegueroike potávo ambue tapicha taha'eha'éva atýpe, ko ñanduti oipepirũ guaraníme: **Ehai téra yrõ correo réra**. Ko'ápe ojehecha upe joajuha mbojoavýva **yrõ**, taipu /y/ ojehai **y**, ha taipu /õ/, **õ**. Ikatuporãnte mákinante ojavyka ko'ápe, ha ndaha'ei ñe'ẽsaharakuéra ndoikuaáigui ñe'ẽ rekove. Umi ojapo ha ohepyme'éva mbohendaha ojeikuaaháicha, ko'ağaita peve ndogueroikéi taikuera oñeikotevẽva ojehai hağua guaraníme. Facebook ojehecha avei ñe'ẽ oñemboja'ovaiva ñe'ẽtekuaa ryepy guivo: **Oikóva hína**, ojehaiva'erã **Oikovahína**. **Hína** ha'e peteĩ ñe'ẽpehẽ, ha mbojojaha he'ivoi oñembojoajuvava'erãha ñe'ẽrapo rehe. Ambue fuente oñeñemoarandúvape ojehecha kóva ha ambue ñe'ẽpehẽ sapy'ánte oñemboja'oha ha sapy'ánte oñembojoajuha, ojeporuha ohóvo mokõive hendáicha.

Aguaratata ndojevavyguasúi ko'ã mba'épe. Oiméramo ojevavymimi, ojevavyhikóni oñembopotĩgua jave. Techapyrã: **Monguatia** (imprimir), **Mbokuatia** rãngue; oĩ avei ñe'ẽ oñemomuanduhéva mokõi

hendápe, techapyrã, *momba'épyva*.

Oñeñe'ětaramo ñe'ëjoaju rehe, ojejuhu oje'ejo'ahápema ume ñe'ë *Tembiporu jeporu*. Ojehecha kóva ko kásope oje'ejo'aha upe ñe'ërapo *poru*. Aguaratata-pe, techapyrãramo, oñemoñe'ë: *Opaité techaukaha jehechauka* (Mostrar todos los marcadores). Ko'ápe upe naiporãmbáiva ha'ehína oje'ejo'a ñe'ërapo *techauka*.

Ñe'ëretepy jekopia

Kóva hína upe mba'e ojehechavéva umi oñemoguarani ha oñehesa'yijóvape ojejúvo. Oje'ehaguéichama haipyre “Mba'éichapa rohesa'yijóta ñe'ëteekuaaty oímava ha mba'éichapa romoñe'ëasáta ñe'ëpyahu”, oñembohasávo guaraníme ha ojeporu upe ñe'ë retepy oñembohasavaguigua, añetehápe ombyai tui-chaháicha upe ñe'ë rekovesã ha rekotee.

Heta ñe'ëtee aty, ñe'ëjoaju ha ñe'ëaty oñembohasáva guaraníme ha oñehesasa'yijóva ko tembiapópe, oñemoguarani, katu karaiñe'ë retepyépe. Péina ko'ápe techapyrãmimi:

Google rova rehe oñemoñe'ë kóicha. *Añeñandu po'a reheve* (me siento con suerte, originalmente *I'm feeling lucky*). Ko'ápe oñembohetepykaraiñe'ë, oñembohasa rupi ohóvo peteiteiva ñe'ë, ha ndaha'ei upe he'iséva, oje'ehaguéichama ko oñemomanduhápe. Guaraníme opytaporãvétakuri: *Chepo'aitépa. Chepo'aitépa ko árape*. Ñe'ëasa ojegueromandu'avape, ojehechaháicha, oñembohasa peteiteiva ñe'ë, ojejesarekoporã'y rehe guarani retepytee rehe.

Facebook ova rehe oñemomaitei tapicha oiporúvape péicha: *Mba'éicha reime*. Ko ñe'ëjoaju niko om-ba'eporandu, ha guaraníme porã oñeporanduva'erã: *Mba'éichapa reime*. Ko oñembohasahaguépe ika-tu oje'e oñembohetepykaraiñe'ë hague, oñemboyke rehe upe ñe'ëpehë ojeporúva oñemba'eporanduha guaraníme. Kóva ko ñe'ëme, oñemba'eporandu hağua, ojeporu ñe'ëpehë *pa* térã *piko*, ha ambueve oséva ko mokõihágui. Karaiñe'ëme oñemba'eporandu hağua ojeporu ambue mba'e. Ko ñe'ëme, ojehai jave ojeporu ko kyta porandu (¿?).

Vikipetãme, heta oñ ndahetepyguaraníriva. Techapyrãramo, ko ñanduti rovaite rehevoi oñemoñe'ë pe-teĩ jehaipyre, ha ojehechauka ipype mba'eichaitépa hetepykaraiñe'ëha.

Avañe'ë ha'e peteĩ ñe'ë tupi-guarani ñe'ë pegua oñeñe'ëva Ñembyamérikape.

Avañe'ë ha'e peteĩ te'yikuéra Amérikagua ñe'ënguéra apytépe heta iñe'ëhárava, oñemohendáva irundy tetãnguéra iñambuévape.

Guaraníme, *Yo soy José se diría: Che José. Cheréra José. Chehína José*. Añetehápe oñemoheñóinte upe ñe'ëtéva *ha'e* oje'évo upe ñe'ëtéva copulativo “ser” karaiñe'ëmegua. He'irãngue *Avañe'ë ha'e peteĩ ñe'ë*, guaraníjára tee he'íta: *Avañe'ë niko (hína) tupi-guarani ñe'ë*. Iporã ojehechakuaa ndojehaiporã-i-ha upe ñe'ëjoaju peteĩha ojeporúva techapyrãramo; irundy jey voi ojeporu ñe'ë, ikatuporãntevakuri oñembuekovia ñe'ëhe'isejojáva rehe, oñembojere térã ha'eichagua nunga rehe, ani oje'ejejeje jehaipy mbykymíme.

4.2.3. Oñemboyképa temiandu

Oje'ehápe oñemboyképa temiandu niko, oñeñe'ëmavoikuri marco teóricu ryepýpe, péva ha'ehína ñe'ë-tee reko peteiva. Kóva rehe ndojaiva'erã mba'eveichagua temiandu ojejuháicha ambue ñe'ëme. Umíva ikatu rehe ombyai ñomongeta omongy'a rupi oje'éva.

Umi ñe'ë oñembohasava'ekue ha oñehesa'yijóva apytépe sa'i ojejuhu ñe'ë ojehechauhápe temiandu, áğakatu iporã oje'e ipeligrosoha avei umi ñe'ëtéva ojeporúva oñembohysyihápe menu.

Facebook-pe, techapyrãramo, he'ihápe *Agregar miembros*, oñembohasa: *Emoinge tapicha*. Máva hesapysy'oimíva ñe'ême, ohechakuaáne katuete upe ñe'ê *moinge* hemianduha; ha ojeporuetemi avei ojegueromandu'ávo oporenóva. Kóva ko ñe'ême ojehechauka rupi temiandu, iporãvénte ndojeporúiramo. Guaraníme niko heta hendáicha ikatu ojepyso upe ñe'ê ojegueroike térã oñemoambuévo. Oñembohasa haḡua upe ñe'ê ojegueromandu'áva, ojeporukuaa upéva upe ñe'êtéva rapo jeýnte, ha oñemoñe'êpehêvekuaa oñemongy'a'y haḡuáicha. Kóva ko kásope, Ekipoyguakuéra ojerure tojeporu: *Eroike*, upe ñe'ê oje'emava'ekue rekovia. Péichape, ñe'êjoaju ikatu oñembohasa: *Eroike tapicha. Eroikeve tapicha*.

Ambue menu ojeporavo haḡuáme ojejuhu peteĩ he'ihápe *Solicitud de Amistad enviada* oñembohasa péicha: *Emondóma reñemo'angirũseha*. Ñe'êtéva *mondo* ojoguaitemi avei ñe'ê ojegueromandu'aramóva. Oimeraẽ tapicha oñe'êkuaáva guaraníme oikuaahína mba'épa he'ise. Kóva ko kásope iporãvéntene ojehekáramo ambue ñe'êtéva térã ambue hendáicha oje'e haḡua oje'eséva. Iporãvéntene ojeporúramo ñe'êtéva *rahauka*, he'ínteva avei upéva ha naitie'yrekomo'áiva. Ambue henda guivo, ñe'êjoaju oñemoguaraníva ndojoajusakái ñe'êjoajuhaicha. Iporãveva'erã oñembohasáramo péicha: *Rejeruréma ichupe reñemoangirũseha hendive*.

Oĩ avei ambue ñe'êtee ojeporuv'ekue fuente ambuépe ha ikatúva oñemyakãky'o'imi ojehechauka rehe ipype temiandu. Peteĩva ha'ehína upe ñe'ê *ypykuéra*, ojeporúva Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyhápe ojegueromandu'ávo tapichakuéra *indígena*. Tapichakuéra oñemoarandúva guarani oiporumemete ko ñe'ê, ágakatu heta tapicha *indígena* ha atyguasú ku'a rehe ndojokupytypái ha omboykẽnte ndopytaporãmbái rehe hikuái, *ypykue* he'ise rehe ymaguare ha hikuái oñeñandu oikoveha ko'aḡaite. Tekotevẽ oñehendu tapichakuéra indígena-pe ha upéichape tojekuaa mba'éichapa ha'ekueraitivoi oñembohéra. Oĩ avei tapicha arandu oiporúva *avaitéva* ogueromandu'ávo ko'ã tetã; áḡa katu upe ñe'ê *ava* ndaha'ei avei opytaporãmbáva paraguajokuérape. Peteĩ téra ojeporúva oñehenói haḡua indígena hína *te'yí*. Kóva avei oporomboyke. Ko'áva ko'ã kásope ikatu ojeporu derechoitente upe ñe'ê *indígena*, ani haḡua oñemohemiandu upe ñe'ê. Oñemokyre'y tapichakuéra arandu ha ñe'êjarakuérape toñomongetami ko'ã mba'e rehe.

Jehaipy oñeguenohẽvape Paraguái Ñe'ẽnguéra Sãmbyhyha ñandutígui, ko marandupeguávape, ojehechakuaa heramaha guaraníme, ágakatu ambue temimoĩmby ha'eichagua nungáva, *Secretaría Nacional de los Derechos Humanos de las Personas con Discapacidad (Senadis)*, ojehai cursiva ha karaiñe'ême. Ekipoyguakuéra apytépe, ogueroguatáva ko jeporekapyrã, oikuaahína ndo'aporãguasuihague ku oñemoguaraniramoguare upe ñe'êtee *discapacidad*, ikatuvakuri oje'e *ikatupyry ambuéva* (con capacidades diferentes). Noñeḡuahẽi rupi peteĩ ñe'ême oñemoguarani haḡua ko Estado remimoĩmby, ojepyta-jeýntenera'e, karaiñe'ẽmegua héra rehe.

Opytahína umi tapicha oñemoarandu ha iñarandúva pópe ojeporekamívo ñe'ẽpyahu rehe; oñemb-yasyrei añetehápe Paraguáipe imbovy rehe gueteri tapicha oñemoarandúvamava ko mba'ekuaápe. Ko tetãme ndaipóri gueteri mbo'ehao tetãyguáva ha ndaha'éiva, ohekombo'éva ñe'êteekuaaty, arandurakã oñeñemoarandúmava opavavete nunga mbo'ehavusúpe, ko arapýpe.

4.2.4. He'ípa hesaité rupi

He'ípa hesaité rupi, ojehe'ehaguéichama marco teórico-pe, he'isehína nosẽiha he'isévagui upe mba'e oñemba'emombe'úva, ojejesareko'y rehe mba'eichahápepa oñeñe'ẽhína ni mba'eichagua ñe'êjoajúpa. Kova ojehu haḡua, upe ñe'êtee he'iseva'erã peteĩ mba'énte ha nde'isejojaiva'erã ambue ndive.

Ñe'ẽasahára rembiaporã tuichavéva niko ha'ehína he'ipaité ha he'ipaporã omoguaraníta jave peteĩ jehaipyre técnico. Ñe'ê oñemopyrendaramóva ohóvo ha ojeporusa'íva gueteri mba'epyahu ko'aḡaguápe oñepysãngase katuete ko mba'e rehe. Ndaipóri rehe ñe'ẽryru ñe'êtee reheguáva, ñe'ẽasahára ojecha tesaparápe ha'e ha oiporavóvo mba'e ñe'ẽpa oiporúta he'i haḡua he'ise ha oikotevéva.

Umi marandurenda oñehesa'yijova'ekuépe ojehechakuaa heta hendápe oĩha ñe'êhe'ise'etáva ha

ñe'êhe'isejojáva. Techapyrãramo, ikatu ojegueromandu'a, upe ñe'ê **ta'ãnga**, ojeporúva oñembojerévo **gráfico, foto, imagen** ha **símbolo**. Upéicha avei **Mbokuatia** ojeporu oñemoguarani rekávo: **imprimir, copiar, escribir**. Ojehechaháicha, ko'ã ñe'ê nde'isetí peteĩ mba'énte; he'ise uvei heta mba'e. Techapyrã peteĩhápe upe ñe'êtee omombe'u irundy ñe'ê karaiñemeguápe, ha upe mokõiha katu, mbohapy.

Ko'ãicha jeve niko ojejerure tojehekánte ambue ñe'ê guaranimegua, ha ndojejuhúiramo tojegueruikén-te oĩhaichaite térã oñemboajoajukuévo guaraníre upe ñe'ê oñeikotevêva. Ko tembijeporekapýpe ojejerure tojeporu ñe'êtee **Ta'ãngamimi**, oñembojere hağua **gráfico, foto**, oje'évo **foto; ta'ãnga**, oje'e potávo **imagen; ta'ãnga'i, símbolo**-pe ġuarã. Káso mokõihápe ġuarã, ikatu ojeporu **embokuatia**, oje'e rekávo **imprimir; Ekopia**, oje'e hağua **copiar**; ha **ehai**, oje'évo **escribir**.

Oñehesa'yijokuévo umi ñe'êtee ha ñe'ê oñemono'õmbyre, ojehechakuaa avei ojehai'ambueha heta hendápe. Ojeporavohápe menu, noñemopeteĩri ojehaiháicha, sapy'ánte oñemosusũ ha sapy'ánte oñembotero umi ojejeruréva. Ko tembiapo guive rojerure toñemosusũ avatee mokõihápe, singular ha imperativo-ramo ko'ã ñe'étéva, oje'e hagueichamavoi. Oĩ niko ñe'étéva Aguaratata-pegua oñemoguaranimbyre, opytaporãvétava oñemosusũramo. Oñemoguarani hağua **bajar**, ikatu ojehai **emboguejy, mboguejy rãngue**; oje'e hağua **salir, esẽ, ñesẽ rãngue**; oje'e rekávo **copiar, ekopia, monguatia** va'erãrõ (mbokuatia); **buscar**, ikatu oje'e **eheka**, oje'erãngue **heka**.

Aguaratata Ne'ëndy-pe ojehechakuaa noñemoteĩrĩha mbojojahakuéra oje'e hağua umi ñe'étéva, oje'eháicha ojejúvo. Togue mbohaype oñemoñe'ê péicha:

Mbojevy (Deshacer)

Apojey (Rehacer)

Eikytĩ (Cortar)

Monguatia (Copiar)

Emboja (Pegar)

Embogue (Eliminar)

Embosa'ypa (Seleccionar todo)

Heka (Buscar)

Jerohoryveva (Preferencias)

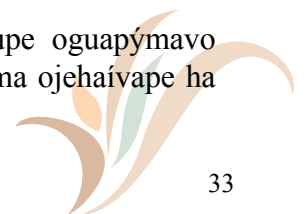
Ñe'étéva **pegar, eliminar** ha **seleccionar** oje'e ojejerureháicha ko jeporekapýpe: **Emboja, embogue** ha **embosa'ypa**; katu umi ambue ndaupéichai.

4.2.5. Nomanovéimapa oje'éva

Ko ñe'êtee reko rehe oñeñe'ëramo, oje'ehína añetehápepa nomanovéima araka'eve oje'éva, oñeñe'ëramo upe ojegueromandu'áva ha he'iséva rehe. Tapichakuéra iñarandúva ñe'ërekovépe he'ivoi ijetu'u-ha opytaitévoma peteĩ ñe'ê, arandu opaichagua iñambuepya'eterei rehe ohóvo. Tembiporupyahu niko iñambuememete, iñambue térã ojepysoveháicha avei he'iséva taha'eha'éva mba'e, ha upéva omoambue katuete upe oñembohérampa va'ekuépe.

Iporã ojegueromandu'ami ñe'ême iñambuentehavoi ohóvo peteĩ mba'e he'iséva, ha'e rehe peteĩ yvypóra rembiporu okakuaa ha iñambuéva tapiáite. Áġakatu ñe'êtee ryepýpe oñeñangarekoveva'erã ñe'ê oje-porumeméva rehe ramoguágui, ikatu hağuaíicha oñemopyrenda ha togueve'y.

Ñe'êtee guaranimeguáva rehe oñeñe'ëtaramo, ndaikatumo'ãi gueteri ojejeru ichupe oguapýmavo ijapykápe, oguatañepyrũramo rehe ohóvo. Kóva ko mba'e ojejerurekuaa ñe'ê ymáma ojehaívape ha

oñemopyrendaporã mavape, techapyrãramo, karaiñe'ême. Ñe'êtee oñehesa'yijóva ko ojejeporekahápe niko tapicha oikóva oarandumo'õ terã omoñe'êasa ha'eño'háichante, ha ndaha'úi katuete peteĩ tapicha arandu atýgui osẽmbyre. Oñeha'ãrõ ko'erõite tahapykuerevéma ága kóva ko mba'épe Guarani Ñe'ẽ Rerekuapavẽ, ha toguenohẽma avei peteĩ ñe'ẽryruguasú ha ñe'ẽryru oñe'ẽva peteĩ mba'e rehente. Oñe'ẽ'ẽjeýtaramo ñe'êtee ha ñe'ẽ oñehesa'yijóva rehe, ojehechakuaa mi fuente ojoavymimieteha oñemoñe'êasaháicha. Tenonderãite, tekotevẽ Terekuarapavẽ omopeteĩ umíva umi mba'e, toipysó guarani ñe'ẽhára renondépe, tove hikuái te'i oikópa térãpa ndoikói (ñe'ẽharakuéra), ha upéi toñeha'ãrõ anivéma omano araka'eve.

Iporãko avei ojegueromandu'ami ojapohahína 20 ary guarani oĩhague Ñe'ẽvevépe; ambue henda guivo, oje'ekuaa ojapohahína amo 5 térã 10 arykuéra rupi okakuaa tuichahague ñe'êtee guaraníme. Jápoke ramoitentehague kóva, ndaikatúi gueteri oñehesa'yijó ko mba'e ryepy guive.

4.2.6. Hesakã ha ojoajuporãpa ojehaíva

Oñemoñe'êasa jave niko ojehaipyahujey. Peteĩ tapicha omoñe'êasáva, tekotevẽ avei ohaikuaa ha ohaiporã; oikuaava'erã mokõivéva ñe'ẽ ñe'êtekuaa; omosáva'erã mokõivéva ñe'ẽ reko, mba'éichapa ojeipyaha ñe'ẽjoaju, ojekuaahápype peteĩteĩva ñe'ẽ hekotee ha hetepyteeha omba'emombe'u haña he'iséva. Guarani ñe'ẽ niko hapo'ambue karaiñe'ẽgui; avañe'ẽko iñambuetevoi umi ñe'ẽ osẽva latín-vagui ndive, ha, upéicha rupi, oku'e ha oñemboheko'ambuetevoi. Ojeipyahaháicha rehe oñe'ẽtaramo, heta iñe'ẽaty, iñe'ẽjoaju, ha ihaipyvo oñemoguaraníva opaichagua fuente-gui ndahekoporã, ndosyriryí, ndojoajúi, nahenyhẽmbái, hamba'e.

Péina ko'ápe oñehesa'yijóta peteĩ ojehaiva'ekue Facebook-pe:

Vy'apav'ẽ Angirũ Ára rehe, José.

Ñane angirũnguéra ojapo ñandehegui ñandete. Upeicha rupi rojapo ko ta'ãngamýi eguero vy'a haguã. Ore, maymáva Facebook-pegua roipota pevy'a.

Eikuaaukãramo añoite ikatúta ojehecha kóva.

Ojehechátaramo hesakãpa oje'eséva, ko ojehaíva ohupytyvaivai hembipotapy. Peteĩ tapicha oñomongetakuaáva guaraníme oikũmbýta katuete ko ñanduti ombovy'apavẽha ichupe angirũ ára rehe, ha ojeipy'amongeta'imi avei upekuévo. Ipahaitévo, ojerure ichupe tomyasái upe he'íva. Ágakatu oñehesa'yijóramo ñe'êtekuaa ha ojeipyaháicha, ojehechakuaáta ojehaivaiha heta hendápe ha nahesakãporãmbaiha omba'emombe'usévape, ojeporuvai rupi ñe'ẽnguéra.

Ojejapótaramo guarani ñe'ẽ ñe'êtekuaa he'iháicha, ojejesareko'y rehe ojeoporuporã ha ojeipyahaporãpa ñe'ẽ, he'i ha ojeipyahava'erãkuri péicha:

Vy'apav'ẽ Angirũ Ára rehe, José.

Ñane angirũnguéra ojapo ñandehegui ñandete. Upéicha rupi rojapo ko ta'ãngamýi reguero vy'a haña. Ore, maymáva Facebook-pegua, roipota revy'a.

Reikuaaukãramo añoite ikatúta ojehecha kóva.

Umi ambue fuente oñehesa'yijohápe, ojehechakuaa umi oñemoguaraníva ndojeipyahaporãieteha, ha upeichante avei ojehaivaihague heta hendápe.

4. Oñeñamindu'uhápe ojejapova'ekue rehe

Tuichaite niko omongakuaa ko tembijeporekapy opavave tapicha omba'apova'ekuépe ko Ekípope. Oje'ehaguéichama ko oñemomanduñepyrũ haguépe, araka'eve ndojejeporekáiva gueteri guarani ñe'eme koichagua arandu rehe; oñemba'apo ã mba'e oĩyva rehe gueteri, añetehápe peteĩ tembiaporã ndekakuaáva. Oñeñembokatupyry, oñemoguarani ha oñehesa'yijokuévo niko osẽ ojapajeréi heta mba'e, oñeñemba'eporandu, ojejepy'apy, ojejeporeka ñe'ẽ rapo rehe ha oñeñamindu'u, umichahápe ojejuhúva ojeguromandu'a ko'ápe, ha natamora'e omoñoñongetave tapicha iñarandu ha ojeeporeka katuívape ñe'ẽ rehe.

1. Tembijeporekapy ha tembiapo ojegueroakuaa hağua guarani ñe'ẽtee rehegua niko oñepyrũpyrũramo, ha opaite mba'e gueteri ojejapova'erã. Ojejesareko ha oñemoñe'ẽ rire umi ñe'ẽ Europa-ygua oñemomichĩ térã imichĩvéva ha oñemopyrenda ha oñembopyahúmava rembihasakue, Ekipoyguakuéra ohechakuaa heta mba'e gueteri tekotevẽha ojejapo ikatu hağuaícha oñemohembiporu guarani ñe'ẽ, tove ta'ĩne'ẽtee ha ta'ĩne'ẽheta ojeporuha'ãvo opaite hendu rupi. Oiméramo peteĩ mba'e neporãva ojejapóva ohóvo ha'ehína tembiaporãita ojegueroquatáva ha ojehasáva kóva ko tape rehe ojeikokuévo.
2. Oñembopyahu ha oñemopyrendakuévo guarani ñe'ẽ niko avei ojehechava'erã ojeypyso kuatia ári ojejaposéva ohóvo ñe'ẽ rehe tekoaty ha tetãme; oje'eporãseramo, oje'hape'apova'erã avei. Añetehápe ndaha'emo'ãijey mba'evete ojegueroakuaáramo guarani ñe'ẽtee ha noñembohapéi upe jave mba'éichapa ojeporúta opaite henda rupi. Ko ñe'ẽ ndojegueroikéi ha ndojehekombó'eiramo mbo'ehaovusuháre ha ndojeporúiramo ojehekombó'évo opaite mba'e, noñeñe'ẽi ha ndojehaikatuíriramo Estado pokatu mbohapyvéva ha tetã remimoĩmby oñhaguéichape, he'ihácha Léi Ñe'ẽnguéra rehegua, vyropareíta ojeiko oñemoheñói ñe'ẽtee. Ko'áva niko tekotevẽ ojeporu oparupiete ojejepokuaa ha oñemoneĩ rekávo. Upe jave oñembohape, oñembohetepy ha ojehipihupiveva'erã ohóvo ñe'ẽ rekove.
3. Ko'ã ary ojehasaramóvape oñemba'apóramo jepe ojejúvo ojeporumeme rekávo guarani ñe'ẽ, noñemba'apói ojeporumeme potávo ñe'ẽtee. Mbo'eharakuéra ha tapicha omba'apóva ñe'ẽ rehepe niko ko'ẽrei rehe oñeporandu mba'éichapa oje'e guaraníme péva ha amóva, taha'e ko retãguivo térã tetã ambue guivo. Kóva ko ojejúva ohechauka ojeporuseha guarani ñe'ẽ. Noĩrĩ rupi ñe'ẽtee rehegua ñe'ẽryru guaraníme, ijetu'u oñembohováivo tapichakuérape. Ko'ã mba'e ohapejoko rupi ani hağua oñesẽ tapépe ojevavátante gueteri oje'ohóvo oñembohéravo hekopete umi ñe'ẽtee aty ha ñe'ẽaty guaranimégua, ha umi mba'e ombyaikakuaa guarani ñe'ẽ okakuaavévo ohóvo ko'ẽrei rehe.
4. Tekotevẽ niko pya'e ha voi mbo'ehaovusukuéra, tetã mba'e ha ndaha'éiva, oipytyvõ oñemopyrenda ha oñembopyahu hağua guarani ñe'ẽ ha umi ambue ñe'ẽ paraguáiva avei. Nda'ijái avave akãme mba'éichapa Paraguáipe, ha'ehápe tetã iñe'ẽheta ha hembikuaa'arandu hetáva, mbo'ehaovusukuéra nomboguatái gueteri mbo'esyry oñeñemoaranduhápe tuichaháicha Ñe'ẽpykuaa, Ñe'ẽnguéra Ñeisãmbyhy, Ñe'ẽteekuaa, Ñe'ẽsasakuaaty, Filología, Avakuaaty ha ambue tembikuaapy, jahehápe noñemombaretevéi tetã ñe'ẽ ha arandueta. Mbo'eahovusukuéra odeve gueteri ñe'ẽnguéra ha tembikuaa arandu opaichaguápe ha tetãme avei.
5. Guarani ñe'ẽ ha karaiñe'ẽ niko tetã ñe'ẽtee mokõivéva ha mokõivévante oñomyañamyaña ha opyrũpyrũ ojopyta rehe. Áğakatu peteíva osẽ ogana tuichaháicha. Karaiñe'ẽ niko ika'avove ko retãme ha tetã ambuépe, ha hetejeraporãma avei. Guarani katu, noñemopyrendái ni ndojepyta-sói gueteri, ha sa'i gueteri oñembopyahu ha oñembohekoporã, upévare ojepravosa'ive ichupe karaiñe'ẽ rovake. Léi Ñe'ẽnguéra rehegua, iñakytã 3^{ha} ojopy Estado-pe ojesarekovévo guarani rehe, oñembojoavysa'ive rekávo karaiñe'ẽ ndive. Ojegueroquatáramo umi ojejaposéva ikatúne ojegueroakuaa ko ñe'ẽ rekove ha upéichape oñemoañetéta ko mba'e oñeñe'ẽha ojejúvo.

6. Oñeikotevẽ oñeñemongeta ha ojehecha tuichaháicha mba'eichagua guaranípa oñemopyrenda ha ojeporúta. Ko tembijeporekapýpe oñemohesakãporã upe ojeipotáva ha'eha upe guarani paraguájo, he'iséva, upe guarani oiporúva tapicha paraguái oñomongeta haña. Oĩ gueteri temimoĩmby ha tapicha arandu ndoguerohorýiva ko mba'e, oimo'ãgui upéichape oñemombaretevetaha upe *jopara* ha *jehe'a*. Guarani niko oiporuv'erã ñe'ẽ ojapoháicha opavavetéva ayvu oĩva ko arapýpe; Ojeporúramo hekopete niko, ombyaiva'erãrõ peteĩ ñe'ẽ, omombareteve uvei ha omoñe'ẽtee ha omoñe'ẽhetave ohóvo ága upéi ojeporu haña mamooimehápe. Oje'eháicha ko tembijeporekapýpe, guarani ijae okakuaa ha oñembopyahu haña. Ymaite guive pako oñepysãnga ha ojepy'aka oúvo oka guive ha upévare ndaikatúi ojeporu ha okakuaa, akóinte ojepoi rehe hi'ári ñe'ẽnguéra rehegua polítika vai ohapejokóva ichupe ani okakuaa.
7. Guarani ñe'ẽme niko heta ñe'ẽtee ha ñe'ẽ ndojeporuvéi ohóvo, ha vaichánte ku omanótava katute, ha upéva ojehu omano rehe upe he'iseva'ekue térã upe mba'e ojeporúvami oñembohéravo yma ymaite guive; kóva ko mba'e ojehu iñambue rehe tetã rekoaty ha iñekonomia. Ojeikuaháicha, ka'avo, yvyra ha mymbakuéra pya'eterei ipokãpokãve oñembyai rupi tuichaháicha tekohápe opaichagua tekove. Ha opa rupi mymbakuéra ha ka'avo opaichagua, omano avei ñe'ẽ ha ñe'ẽtee ojeporúvami oñembohéravo. Ekipoyguakuéra tembijeporekapypegua he'i tekotevẽha oñembohaporokyjey umi ñe'ẽ omanomanómava ohóvo. Techapyrãramo ojeporavo upe ñe'ẽ ***karamegũa*** (baúl).

Tapichakuéra ko Ekipopegua ohendu umi indígena, okaraygua ha mbo'ehára oiporúramo ko ñe'ẽ he'i haña ***computadora***, ha ***karamegũa'i*** (pequeño baúl) he'i haña ***pendrive***. Tekotevẽ ha tuicha mba'e niko oñembohaporokyjey ko'ã ñe'ẽ ojeguero mandu'áva. ***Karamegũa*** ha'ehína tembiporu ogapypegua opytáva tetãygua otyarõvé mava apytu'ũme, ogapyháre ko'ága rupi oñemyengoviáma rehe upe tembiporu. Péicha pevémante iporãta oñemoingovejey jave aichagua ñe'ẽ ha upéichape tomanove'ỹ araka'eve, ha toikove akóinte tetãyguára apytu'ũme. Opavavete ñe'ẽ oñembopyahúmava ojapovoi oúvo péicha omombaretevévo iñe'ẽ ykua. Upéichape ikaturorãnte, vokoikemínte, guarani jarakuéra oñemoĩ oiporu syryrýpe upe ñe'ẽ ***Karamegũa***, he'i haña ***ordenador*** térã ***computadora***, ha ***Karamegũa'i*** he'ipotávo guaraníme ***pendrive***. Ko'áva ko'ã mba'e rehe, ko tembiapópe ojegueroike ko'ã mokõi ñe'ẽ, ojepysóma tapichakuéra arandu resa renondépe.

8. Ojeguero kakuaa aja ko tembijeporekapy, Ekipoguakuéra ohechakuaa tekotevẽha oñemoheñói heta ñe'ẽpyahu ojeguero mandu'a rekávo tapicha rekove ko'aãgaguáva. Heta hendápe oñembohysýi ñe'ẽpyahu, hákatu ambue hendápe nahániri. Ko tembiaporãme, oñemono'õ ha oñehesa'ỹijo ñe'ẽtee guaranimégua ***informática*** ha ñanduti ryepýpe oĩva. Mbohapy hína umi ñe'ẽ ikatúva ojeguero mandu'a ko oñeñe'ẽha ojejúvo ryepýpe: ***terminología***, ***internet***, ***informática***. Ekipoguakuéra ombohagarani umi mokõi tenondeguáva, katu upe mbohapyha nahániri. Tenondeguaitéva-pe oje'e ñe'ẽ***teekuaaty***; ha mokõihávape, ñanduti. Ojeguero mandu'átaramo umi tenda oñehesa'ỹijóva, ndojejuhúi oñemoguaraníramo Google ha Facebook. Karaiñe'ẽme noñembojeréinte avei ko'ã téra tee, ojeporúnte inglés-gui upe oĩhaichaite. Oñeñe'ẽtaramo ***Wikipedia*** ha ***Mozilla Firefox*** rehe, ojehecha oñemoguaranimahague, ha ojeporúmava umi ***oñemoñe'ẽsava'ekuépe***. Ko'áva ko'ã kásope oñeguahẽ peteĩ ñe'ẽme ojeporúvo upéicha: ***Vikipetã***, ***Wikipedia***-pe gũarã, ha ***Aguaratata***, ***Mozilla Firefox***-pe gũarã. Umi ñanduti rogue rehe oñeñe'ẽtaramo katu, oime peteĩ ñe'ẽ ojeporúva ojejúvo guarani ñe'ẽ ojegueroike ypy guive ñe'ẽveve ryepýpe: 1995. Wolf Lusting oiporumavoi upe arýpe umi ñe'ẽ ***Ñanduti Rogue***, he'i haña ***página web***. Ko ñe'ẽtee aty ojeporu oúvo upete guive, ha iporãnte oñemantene upéicha ha toñembohapo ojeporumemévo. Tembijeporekapýpe, oñembohéra haña ***Sitio Web*** ojeporu Ñanduti renda, oñemoambue rekávo ***página web***-gui.

Oñemoñe'ẽsakuévo ha oñemoguaranihápe ojejúvo oñeñepysãnga avei ojejuhu haña ñe'ẽtee réra guaraníme. Karaiñe'ẽme oĩ ko'ã ñe'ẽtee: ***lenguaje***, ***lengua***, ***habla***, ***palabra***, ***léxico***. Guaraníme memete nunga ojeporu ñe'ẽ, oñemoguarani haña opavate ñe'ẽtee ojeguero mandu'áva.

Ko'ápe ndojejuhuiete oñemboheraguaranihague, ndaha'éitaramo V *lengua*-pe ñuarã, ha *ayvu lenguaje*-pe ñuarã.

9. Ko tembijeporekapýpe, oñemoguaranimba mokõi ñe'ëryru informática rehegua. Umi oñemoñe'ësava'ekue ojehupi **Fundación Yvy Marãe'ỹ** ñanduti rendápe. Upépe oñemoherakuã peteĩ mba'epyahúramo. Péina ko'ápe oñemombe'u mba'éichapa oñepirũ upéramo tapichakuéra oikundahávape ñe'ëve ruipive, omoñe'ë ha okaguaimi rekávo: ***Fundación Yvy Marãe'ỹ guive niko romba'aporoína Terminología rehe. Aguyjevete CONACYT-pe orepytyvõ rehe. Ko'ápe remoñe'ëkuaa ore rembiapo. Ikatuva'erãpa remañami hese ha upéi eruka oréve ne remimo'ã hesegua. Aguyjevete ndéve!!!***

Upépe umi tapicha arandu ha oñeinteresáva oñe'ë oñemoñe'ësasáva rehe. Heta mba'e oje'e uperamo, ojekaguai ha oñemombe'u mba'emba'e rehepa ojepy'apy tapichakuéra. Hetave oĩ ndoguerohorypáiva ñe'ë ojeporúva, ha'ekuéraramo oipotánte oñemoheñói ñe'ëpyahu. Umíva apytégui oĩ ñe'ë ojegueroikeva'ekue ñe'ëtee ñe'ëndy ojejapóvape. Techapyrãramo, ñe'ëasa ypykuépe ojegueroike ***archivo***, ojeporúvo upe oĩhaichaite. Oĩ rupi okaguai ha omba'ejeruréva, ojeje'ykeko ñe'ëpyahu ***marandurenda*** rehe, kóva ojeporumavoikuri Aguaratata-pe. Hetai oĩ tapicha he'íva oikoitetaha ñe'ëpyahu ha ikatuha ojeporu oñemba'aporamo upevarã, Ekipoguakuéra upeichaite avei ohecha.

5. Oje'e ha ojejeruréva

Ojejeporeka aja pukukue niko heta mba'e osê, heta mba'e oporopy'apy, oporombopy'amokõi ha oporojepy'amongeta jahechápa oñemoheñoi mba'e pyahu ikatúva oñehesa'yíjo ko tetãme ojeguero kakuaapo-távo ñe'êtee ha oñembopyahu guarani ñe'ême. Paraguái ñe'ê tee niko okakuaa mbarete hína ohóvo; oje'ehaguéichama ko tembiapópe, ikatuporãnte ko ñe'ê okakuaa tuichaháicha, temimoĩmby oĩva oisãmbyhy ha ombohapévo iviru ha ikyre'yramo oja pouka hağua ojejapova'erã. Oñembotykuévoma ko tembijeporekapy, ko'ápe oñembohysýi mba'embalépa ikatu ojejapo oñembopyahu rekávo ko ñe'ê ha anivéma omano araka'eve:

1. Toño moirũ temimoĩnguéra tetã mba'e ha ndaha'éiva, ohekombó'e ha omoherakuãva guarani ñe'ê, ojopy hağua mburuvichakuéra tetãyguávape toñemoĩmi Guarani Ñe'ê Rerekuapavê (GÑR) ha Paraguái Ñe'ênguéra Sãmbyhyha yke rehe, tove ta'iviru hekopete hikuái omba'apoporã rekávo. Guarani Ñe'ê Rerekuapavê tekotevê oñembohogatee, tojehepyme'ê tapicha omba'apóvape, tove toñemohembiporu ha toñemboviru ojejeporeka hağua guarani ñe'ê rehegua arandu pyahu rehe. Oikotevênte avei viru ojapo ha omoherakuã hağua guarani ñe'eryruguasú, ñe'eryru peteĩ arandu ryepýpente ojeporúva ha omoherakuãvo opaite mba'e osêtava ohóvo ojejeporekávagui. 2016-peguare viru apokytãmi niko vyroite ha noipytyvõmo'ãi mba'evetépe ko temimoĩmbýpe. Upéva upe viru rehe, Terekuapavê ndojapomo'ãi mba'eve. Terekuarakuéra kyre'y ha ñemongu'e ndohupytyi; Terekuapavê oikotevê viru ovale hağuaicha omboguata potávo hembiporarãtee.
2. Toñemoheñoi joaju, tapicha'aty ha pojoapy ñe'êtee rehegua, anive oñeikotevêrei mba'eveichagua ñe'êtee rehe opaite henda rupi. Umíva ikatuvói oñemoheñoi GÑR ha ambue temimoĩmby ohekombó'e ha omoherakuãva guarani ryepy guive.
3. Tojejapo peteĩ ñe'eryruguasú guarani ñe'ê rehegua GÑR ryepy guive; upéicha avei ko Temimoĩmby toñemobohóga ha upe guive toñeñatende pumbyry, ñe'êveve téra ambue pojoapy rupi-ve tapichakuéra oikuaaséva rehe ñe'êtee.
4. Tojejeporeka arandu pyahu rehe, GÑR guive, oñemono'õ rekávo ñe'êtee oiporúva tapichakuéra oñe'êvavói guarani ñe'ême he'i hağua opaite mba'e ojejapóva ko'ága rupi, taha'épa ra'e avei mba'epyahu rehegua pojoapy.
5. Toñemoheñoi peteĩ atyguasú guarani ñe'êtee rehegua, omoakãva Guarani Ñe'ê Rerekuapavê. Tove avei upéva upe atyguasú toike ambue atyguasú omba'apóva ñe'êtee rehe tetã ambueyguáva, upéichape toñembojopyru arandu ra'yi ha tembihasakue ikatúva oipytyvõ ojeguero kakuaa hağua guarani ñe'êtee. Tetã ambueha rupi niko oĩheta atyguasú ikatuporãnteva ojoaju apeguáva ndive, umíva ikatu AET (Association Européenne de Terminologie), EAFT (Eu-ropean Association for Terminology), ELRA (European Language Resources Association), DTIL (Dirección Terminología e Industrias de la lengua) de la Unión Latina, GTW (Society for Terminology and Knowledge Transfer), INFOTERM (International Information Centre for Terminology), ha ambueve.
6. Toñemombarete opaite henda rupi ojeporu hağua guarani ñe'ê. Ojeporúramo añoite nomano-mo'ãi. Ñe'ê ndojeporúramo oñesãmbyhývo tetã, mbo'ehao ha tembiakuaa ryepýpe, mba'evetépe noipytyvõmo'ãi umi mba'e ojejeporekáva.
7. Toñemokyre'y mbo'ehaovusuháre, ko'yte tetã reheguávape, tojehekombó'e umi mbo'esyry grado ha postgrado ñe'êteekuaaty ha ñe'êsakuaaty ojesarekóva guarani rehe, upéichape toñemoheñoi tapicha iñarandúva ñe'êasa ha ñe'êtépe, oipytyvõva'erãichagua oñembopyahúvo ohóvo ko ñe'ê.

